

Marija Šercer

Žene Frankopanke

Izabravši četrnaest žena koje su rođene kao Frankopanke, ili su udajom dospjele u obitelj Frankopan autorica je ukazala na uvjete u kojima su se ženska djeca udavala. Njihova dob od devet ili dvanaest godina, nedovoljno poznavanje budućega supruga, nepoznavanje sredine u koju su ih udavali, možebitno nepoznavanje jezika, otežavali su život toj nezreloj djeci. Temeljna zadaća ženskoga djeteta bila je rađanje djece i osiguravanje potomstva. Česti porodi su nerijetko dovodili do prerane smrti. Tek je Tripartitum Stjepana Werböczyja donio 1514. godine više reda u bračne odnose.

Pojedine žene povezuju se s nekim povijesno-umjetničkim spomenicima. Uz Katarinu Nelipić i Elizabetu Petö de Gerse navode se nadgrobne ploče. Kod Lujze Aragonske ukazuje se na vjerojatnost postojanja njenoga sarkofaga. Među darovima Barbare Frankopan pojedinim crkvama, osobito je istaknut njen relikvijar. Vrlo je lijepa i neobična ljubavna priča Apolonije Lang i Krste Frankopana. Korisna su saznanja o opremi Ižote Frankopan a bogatstvo njene sestre Beatrice, udovice Ivaniša Korvina, naslućuje se po nakitu koji se opaža na njenom grafičkom portretu. Tri Katarine Frankopan istakle su se u nakladničkoj djelatnosti. Posljednja među njima Ana Katarina, udata za Petra Zrinskoga, doživjela je tragičnu sudbinu zatočenosti i izolacije iz koje ju je izbavila smrt.

Ključne riječi: visoko plemstvo (baruni), žene Frankopanke, maloljetna djeca za udaju, zaruke, ženidba, miraz, oprema, posjedi, porodi, potomstvo.

Uvod

Velikaške obitelji knezova Frankopana potječu od kneževa Krčkih. Pojedini su knezovi Krčki, za zasluge učinjene hrvatsko–ugarskim vladarima, primili 1209. godine u zalog Modrušku župu, a 1225. područje Vinodola. Godine 1271. grad Senj

odabire krčkoga kneza Vida IV. i njegove nasljednike za vječne podestate i upravitelje.

Proširenjem posjeda na Gacku i Drežnik, Vidova loza stvorila je na početku XIV. stoljeća jedinstveni posjed, državu u državi, na čijem se teritoriju priznavala samo vlast knezova Krčkih. Njihovu političkom usponu pridonio je Ivan V. (umro 1393.), koji je pomogao kralju Sigismundu da 1384. godine spasi suprugu kraljicu Mariju iz zatočeništva u Novigradu. Za nagradu je primio Cetin s Klokočkim kotarom, a 1393. postao je hrvatsko—dalmatinskim banom. Za njegova sina Nikole IV. knezovi Krčki bili su na vrhuncu svoje moći. Smatrali su ga Sigismundovim bankarom jer ga je novčano potpomagao. Stoga je od kralja dobio u zalog gotovo čitavu Hrvatsku osim baštine Kurjakovića i Nelipića i bio je dalmatinsko—hrvatski ban od 1426. do 1432. godine. Od pape Martina V. ishodio je 1430. godine novo obiteljsko prezime (Frangipani) i novi grb s dva sučelice postavljena okrunjena zlatna lava koji prednjim šapama lome kruh. Njegovi sinovi podijelili su posjede (1449.) i osnovali osam loza frankopanskoga roda. Njihova nesloga onemogućila je organizaciju obrane protiv sve češćih upada turskih četa. Sukobljavaju se s Matijom Korvinom koji smješta u Senj i Primorje svoju vojsku. Posljednji član loze Krčke, knez Ivan VII., predaje 1480. godine otok Krk Veneciji. Frankopanske loze postupno izumiru. Krajem XVI. stoljeća preostala je još tržačka loza koja je nestala smaknućem Frane Krste Frankopana 1671. godine u Bečkom Novom Mjestu.

Pojedini knezovi Frankopani nastojali su što brojnijim potomstvom »osnažiti« svoju lozu. Knez Nikola IV. (†1432.) u tri braka imao je desetero muške djece. Njegov unuk Bernardin imao je sedmero djece (tri sina i četiri kćeri). Najbrojnije potomstvo od trinaestero djece imala je Katarina Frankopan (†1562.), žena Nikole Zrinskoga Sigetskoga (†1566.).

Među brojnim Frankopankama odabrano je četrnaest žena koje su udajom dospjele u frankopansku obitelj ili su se kao rođene Frankopanke udavale u strane obitelji. Žena Frankopanki bilo je naravno mnogo više, ali o njima, osim njihovih imena, malo je sačuvanih podataka.

Ove odabrane žene pripadaju razdoblju od druge polovice 14. stoljeća do 1673. godine, tj. do smrti posljednje Frankopanke Ane Katarine Zrinske. Među odabranicama su četiri strankinje. Talijanka iz Padove Katarina Carrara (14./15. stoljeće), aragonska princeza Lujza iz Napulja (1489.), Mađarica Elizabeta Pethö de Gerse (†1513.) i Apolonija Lang Njemica iz Augsburga (†1520.). Domaćega je podrijetla Katarina Nelipić (†1439.) udata za Ivana (Anža) Frankopana.

U 15. stoljeću Frankopani su svoje kćeri udavali u utjecajne i bogate velikaške obitelji kao što su bili grofovi Celjski (Elizabeta Frankopan, †1422.), knezovi

Liechtenstein (Barbara Frankopan), za titularnoga srpskoga despota Vuka Brankovića (Barbara Frankopan, †1504.) ili za Matiju, sina pokojnog erdeljskoga vojvode Ivana Pongracza od Dengelega (Marija Magdalena Frankopan). Velika su iščekivanja i nade polagane u udaju Beatrice Frankopan (†1510.) za Ivaniša, sina Matije Korvina.

Početak 16. stoljeća dvije su se Frankopanke (Katarina i Ižota) udale za članove obitelji Perényi, koji su imali posjede na sjeveru Mađarske (danas područje R. Slovačke). Jednu Frankopanku (Katarinu, †1562.) udali su za Nikolu IV. Zrinskoga Sigetskoga. Imali su trinaestero djece, pet sinova i osam kćeri. Sve su se kćeri pouđavale u mađarske obitelji.

Posljednja Frankopanka Ana Katarina Zrinska (†1673.) bila je žena Petra Zrinskoga. Doživjela je zbog urote tragičnu sudbinu i propast dviju najznačajnijih obitelji hrvatske povijesti — obitelji Frankopana i Zrinskih.

1. Katarina Carrara

(Padova, ?. — Mehovo, ?)

Bila je kći Francesca Carrare starijega. Obitelj Carrara vladala je Padovom i njenom pokrajinom skoro čitavo 14. stoljeće. Pridonijeli su gospodarskomu razvoju kraja (trgovina vunom) i kulturnomu procvatu grada.

Prosperitet susjedne Padove nije odgovarao Mletačkoj Republici. Godine 1388. uspjela je zbaciti s vlasti obitelj Carrara. Kada se Katarinin brat Novello nakratko vratio u grad, venecijanska je vojska opkolila Padovu. Novello i njegova dva sina uhvaćeni su i ubijeni u podrumima Duždeve palače 1406. godine.

Do ženidbe Katarine Carrara i Stjepana I. Frankopana (1358. — 1390.) došlo je po želji kralja Ludovika I. Anžuvina. Stjepan I. zatražio je od Mlečana dozvolu da unajmi brod kako bi došao do Venecije, a potom do Padove. 12. lipnja stigao je u Padovu gdje se slijedećeg dana vjenčao s Katarinom. Na povratku obnovili su zabave i svečanosti u Senju, a nakon toga obitavali u Modrušu, odnosno u utvrdi Tržan. Vjekoslav Klaić napominje, da je sam grad morao biti prostran i udoban »jer se u njemu nije kratila prebivati od godine 1372. — 1390. ponosita Talijanka Katarina Carrara«. ¹

Vjerojatno se u Modrušu rodila njihova jedinica kći Elizabeta (1386. — 1422.). Ona je još kao dvogodišnje dijete zaručena za grofa Fridriha Celjskoga. Pismo kojim

1 Klaić., 1901, 45.

se ugovaraju zaruke datirano je 30. rujna 1388. g., a na njem visi voštani pečat Katarine Carrara.²

Pečat je okrugao tamnozeleno boje, promjera 50 mm. Uz rub je natpis: S : KATERINA : DE : CARARA : CONTESA : VEGLE ... mODRVSH. U pečatnom polju nalazi se četverolist sa grbovnim štitom podijeljenim u četiri polja. U 1. i 4. polju nalazi se šesterokraka zvijezda (frankopanski grb) a u 2. i 3. polju kola s teretom (carrarski grb). Uokolo štita nalaze se ukrasi.

Pečat Katarine Carrara s isprave izdane 30. rujna 1388. (ARS, sign.4363) iz: Mahnič (Katja), 2006, 33, kat.broj.4, presnimak.

Pečati plemkinja nisu rijetkost, ali kod nas u Hrvatskoj još nisu istraženi. Katja Mahnič obradila je ženske pečate koji se čuvaju u Arhivu Republike Slovenije i zaključila da je 14. stoljeće bilo zlatno doba ženskoga pečaćenja. Tomu vremenu pripada i pečat Katarine Carrara. Pečatnjak je najvjerojatnije dala izraditi u Padovi. Njegov tekst svjedoči o ženi punoj samosvijesti. Uz svoje ime dala je urezati obiteljsko prezime a po suprugu se predstavljala kao krčko-modruška kneginja. U grbovnom štitu označeni su carrarski i frankopanski grbovi. Time je objavila svoj identitet i staleški položaj. Ujedno se predstavila kao žena koja povezuje dva plemićka roda.

² Mahnič, 2006, 33, kat. Br. 4. Arhiv Republike Slovenije, sign. 4363.

Postoji još jedna zanimljivost vezana uz obitelj Carrara i Modruš. Kada je krajem 1388. g. Francesco Carrara, zvan Novello, protjeran iz Padove, došao je u Modruš gdje je ostavio neke škrinje s dragocjenostima, oružjem i odijelima.³ Nakon toga otišao je u Bavarsku tražiti pomoć. Neobavljena posla vraća se, te boravi kratko u Bosni gdje također nije našao saveznike. Saznao je za smrt Stjepana I. Frankopana (1390.) i za postupak mlađega brata Ivana koji zahtijeva da Katarina s Elizabetom napusti Modruš. Ona se tome odupirala, ali na vijest da Mlečani šalju Ivanu kao pomoć naoružanu galiju, popustila je. Posredovanjem celjskih i ortenburških grofova kupila je grad Mehovo (njem. Meichau) u Kranjskoj, smješten između Novoga Mesta i Metlike, kamo se preselila s kćeri. Ivan Frankopan odbio je Novellu vratiti njegove škrinje, ali je zbog posredovanja Fridriha Ortenburškoga ipak udovoljio tomu zahtijevu.⁴

Katarina Carrara je vjerojatno nastojala pomoći svojoj kćeri u nesretnom braku s Fridrihom Celjskim. Što se događalo s njom nakon kćerine smrti nije nam poznato.

2. Elizabeta Frankopan

(Modruš, 1386. — Celje, 1422.)

Kći Katarine Carrara i Stjepana I. Frankopana. Već kao dvogodišnje dijete (1388.) zaručena je za grofa Fridriha II. Celjskoga (oko 1364. — Žovnek, 9.VI. 1454.). Fridrih je u vrijeme zaruka imao 24 godine. Elizabetin stric Nikola IV. Frankopan obećao je u ime miraza isplatiti 32.000 dukata. Umjesto novca grofovi Celjski su dobili Trsat, Bakar, Bribir u Vinodolu i polovicu otoka Krka.⁵ Ne zna se kada je i gdje obavljena ženidba. Elizabeta je 1405. godine s 19 godina rodila u Krškom sina Ulrika II. (Krško, 1405.–Beograd, 1456.).

Odabir člana obitelji Celjskih za supruga svomu djetetu bio je dobro promišljen čin. Grofovi Celjski pripadali su među najutjecajnije velikaše ugarske krune. Njihova politička moć je osobito porasla u vrijeme Fridrihova oca Hermana II. (umro u Požunu 1435.). On je nakon poraza kod Nikopolja 1396. godine pomogao kralju Sigismundu da se spasi pomoću unajmljene lađe. Zauzvrat nagrađen je velikim posjedima u Hrvatskoj. Uz ostalo, grofovi Celjski posjedovali su Krapinu, Varaždin, Čakovec, Koprivnicu, Samobor, Kalnik, Đurđevac, Kostajnicu i Steničnjak. Bili su vlasnici grada Zagreba i gospodari Medvedgrada od 1436. do 1456. godine.⁶

3 Klaić, 1901, 180.

4 Klaić, 1901, 180.

5 Klaić, II)2, 1901, 104.

6 Kučinić, 1939, 10.

Krapinski stari grad, detalj s Presserova akvarela Krapine, 1812 — 1815, iz: Tenšek (Marijan), Krapina i priče o Čehu, Lehu i Mehu, Krapina, 2005, 24–25, presnimak.

Stari ljetopisi navode da je brak Fridriha i Elizabete bio pravi pakao. Od 1414. do 1422. živjeli su rastavljeno. Eneja Piccolomini (kasniji papa Pio II.) opisao ga je kao surova, nemilosrdna čovjeka. Bio je bezvjerac, podmukao, skrajni materijalist, usto mrk i zatvoren.⁷

Pokušaj pomirbe dogodio se u Krapini 1422. g. Međutim, Elizabeta je idućega jutra nađena mrtva s ranom na prsima. Ubijena je lovačkim nožem. Fridrik je pobjegao u Budim i stavio se pod okrilje svoje sestre Barbare, supruge Sigismunda Luksemburškoga.

⁷ Kučinić, 1939, 12.

Elizabeta je pokopana u Celju. Nakon njenoga umorstva, Frankopani su uz teškoće oduzeli Celjskima sve posjede koje su im založili kao miraz.⁸

Koji su bili uzroci tog umorstva? O tom postoji nekoliko verzija. Jedna od njih vezuje se uz lijepu djevojku Veroniku Dessinitz, plemenita roda ali iz siromašne kočevske obitelji. Fridrih se njom oženio 1425. g. Njegov otac Herman II. optužio ju je kao vješticu i dao zatočiti u utvrdu Ostrovicu gdje je umorena.⁹ Postoji još jedna Veronika s kojom je Fridrih bio oženjen. Njegova sestra Margareta Celjska udala se u Cieszyn (njem. Teschen) za kneza Ladislava. Fridrih II. je tamo upoznao njegovu sestru Veroniku s kojom se oženio 1445. godine i doveo je u Celje.¹⁰ Uz te dvije verzije o lijepoj Veronici postoji i hrvatska inačica ove priče. Ona se vezuje uz Veroniku iz Desinića koja je navodno umorena u Velikom Taboru.¹¹

Grof Fridrih Celjski doživio je duboku starost od 90 godina. Umro je u Žovneku, 9. VI. 1454. g. Sin Ulrik II. ubijen je u Beogradu 1456. g. Ulrik je bio u braku s Katarinom Branković i imao je troje djece koje je umrlo u ranoj mladosti. S njime se zapravo ova obitelj gasi u muškoj lozi.¹²

3. Katarina Nelipić

(? — Rmanj (?), 1439.)

Kći Elizabete nepoznatoga roda i cetinskoga kneza Ivaniša Nelipića. Osim nje imali su još kćer Margaretu, udatu za Karla kneza Kravskoga (†1462.). U genealogiji Nelipića uz ime Katarina navodi se ime od milja Catherinella.¹³

Godine 1411. zaručena je za Ivana VI. (Anža) Frankopana, kojega je Ivaniš Nelipić već prije zaruka posinio. Kada je kralj Sigismund ujesen 1412. boravio u Brinju kao gost Nikole IV. Frankopana, dopustio je Ivanišu Nelipiću da na svoju kćer prenese kao miraz sve svoje posjede. Bili su to Sinj i Travnik, Knin, Čačvina, Omiš, Visuć, Kamičac i Ključ s Prominom. Zatim župa Petrovo polje, Zvonigrad sa župom Odorjanskom, zajedno sa svim Hrvatima i Vlasima.¹⁴

8 Kučinić, 1939, 23.

9 Kučinić, 1939, 4.

10 Kučinić, 1939, 64, 65.

11 Szabo, 1929, 33

12 Peić-Čaldarević, 1998, 208.

13 Sufflay (Šuffaj), 1907, genealogija na kraju teksta.

14 Klaić, II)2, 1901, 64.

Katarina se s Ivanom VI. (Anžom) vjenčala u listopadu 1416. g. U vrijeme između 1416. i 1424. godine rodila je sina Jurja I.

Nakon umorstva Elizabete Frankopan (Krapina, 1422.) njen suprug Fridrih Celjski našao je utočište u Budimu kod svoje sestre kraljice Barbare. Anž Frankopan uputio se 1424. g. u Budim da se osveti Fridrihu Celjskomu. Iste godine kralj Sigismund sazvaio je sabor europskoga plemstva u Budimu radi rješavanja nekih važnih međunarodnih pitanja. Ondje se našao i danski kralj Erik VII. Pomeranski, rođak kralja Sigismunda. On je trebao riješiti spor s holsteinskim knezovima o pitanju suvereniteta nad vojvodstvom Schleswig.¹⁵ Nakon što je spor riješen u njegovu korist, kralj Erik je odlučio posjetiti Svetu Zemlju.

Kralj Sigismund je nastojao sukob između obitelji Celjskih i Frankopana riješiti bez krvi. Stoga je možda on nagovorio kralja Erika da pozove Anža Frankopana kao pratitelja i tumača na to putovanje. Iznajmljena je mletačka galija kojom su sretno prispjeli na odredište. Anž Frankopan je krio svoj identitet. Mletački izvori nazivaju ga »miser Zian Franchi«, skandinavski pak »Gian Franchi« ili »Johan Franke«. ¹⁶ Na sam Božić 1424. g. vratili su se mletačkim brodom u Dubrovnik. Početkom siječnja 1425. krenuli su prema Omišu, knezu Ivanišu Nelipiću, a zatim prema Senju na područje kneza Nikole IV. Frankopana. Kralj Erik VII. krenuo je kopnenim putem prema svojoj zemlji, a Anž Frankopan nastavio je put mletačkom galijom prema Veneciji. Odatle »dolično opremljen i na konju, otišao je posjetiti kralja u njegovu zemlju«. ¹⁷

Čini se da njegov otac Nikola IV. nije odobravao sinovljev odlazak. Anž je zatražio od milanskoga vojvode Filippa Marija Viscontija da posreduje kod njegova oca. Pokušaj nije uspio. ¹⁸ Ivan Anž Frankopan vratio se kući tek nakon očeve smrti (26. lipnja 1434.). Nakon povratka, kralj Sigismund ga je imenovao hrvatsko-dalmatinskim banom, uz brata Stjepana II. (1434.–1436.).

U svibnju 1434. godine umire Katarinin otac Ivaniš Nelipić. Ivan Anž Frankopan naslijedio je njegove posjede. Kralj ne želi priznati ranije ugovore i traži da ih preda njemu. Anž Frankopan prkosi kralju i odbija njihovu predaju. Ovaj ga proglašava buntovnikom. Početkom 1436. godine oduzima mu banski naslov i šalje Marka Talovca s vojskom da ga pokori. Talovac nije bio osobito uspješan. Knez Anž još u listopadu 1436. dodjeljuje posjede pod sinjskom utvrdom nekolicini vjernih ljudi. Iznenada umire prirodnom smrću.

15 Ibler — Strčić, 2000, 128.

16 Ibler — Strčić, 2000, 131.

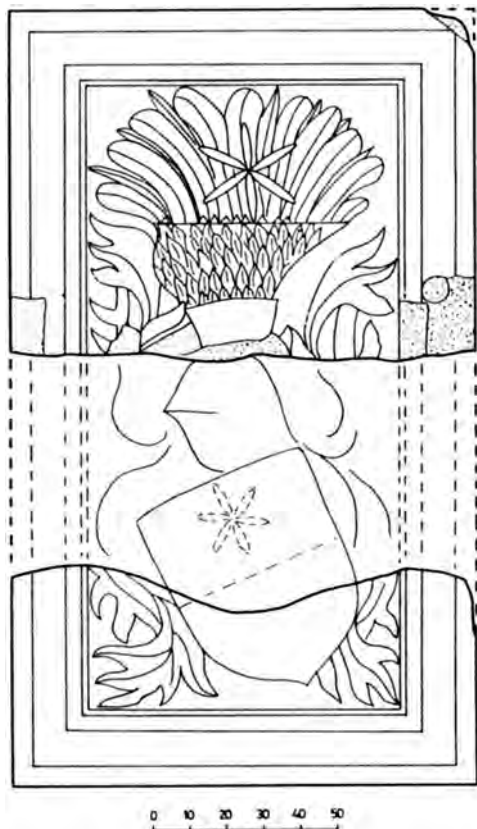
17 Ibler — Strčić, 2000, 134.

18 Ibler — Strčić, 2000, 135.

Njegova udovica predala je Talovcu nekadašnje očeve posjede da bi za maloljetnoga sina Jurja spasila ono što je imao naslijediti nakon oca, a što su ostali članovi obitelji Frankopan pokušali prisvojiti koristeći bratovu »nevjeru«.¹⁹

Matko Talovac uspio je kod kralja postići potpuni oprost za udovicu i sina (Prag, 20. ožujka 1437.). Ona se sa sinom preselila u Rmanj, utvrdu na gornjoj Uni. U posjed ju je uveo 14. rujna iste godine kninski kanonik i arhidakon Ivan.²⁰

Katarina Nelipić umrla je 1439. g.

Nadgrobnna ploča Ivana VI. Frankopana, crtež iz: Engel (Pál), Lövei (Pál), Varga (Livia), 1983/1, sl.23, presnimak.

Točan datum smrti Ivana VI. Frankopana (20. studeni 1436.) nalazi se na ulomcima njegove nadgrobne ploče. Sačuvana su zapravo dva ulomka, veći gornji i manji donji dio. Gornji dio ploče pronađen je u vrtu jedne kuće u Budimu koja je bila naslonom jedne klupe. Daljnjim topografskim istraživanjem terena ustanovljeno je da se to dvorište, odnosno nekadašnja kuća, nalazila u blizini »Matijine crkve« i nekadašnje dominikanske crkve sv. Nikole. Pretpostavlja se da se u tom predjelu nalazila budimska klesarska radionica. Donji dio ploče dospio je na nepoznati način u Sárospatak. Pronađen je u jednoj klesarskoj radionici gdje je služio kao prag. Oko 1958. g. ploča je prenesena u Rákoczyjev muzej. Gornji dio ploče nalazi se u Mađarskom nacionalnom muzeju u Budimpešti.²¹ Srednji dio ploče nedostaje. Oba sačuvana ulomka pripadala su jednoj cjelini što dokazuju mjere, način klesanja i slova natpisa. Ploča je izrađena u budimskoj klesarskoj radionici 1436. godine.

19 Sufflay (Šufflaj), 1907, 82 i dalje.

20 Klaić, 1901, 225, 226.

21 Rainer, 1987, 362, 363, bilj. 20.

Ploča je izrađena od crvenoga mramora iznimne ljepote, ali teške obrade. Mramor potječe iz brda Gereče, a rudnici su se nalazili nedaleko Ostrogona (Esztergom) i Komarna (R. Slovačka).²²

Na ploči je prikaz frankopanskoga grba s dvodijelnim štitom u čijem se gornjem polju nalazila šesterokraka zvijezda, a donje je polje prazno. Na gornjem dijelu ploče nalazi se bogata perjanica ukrašena šesterokrakom zvijezdom s lisnatim viticama uokolo.

Na rubovima ploče nalaze se ostatci teksta pisani vrlo lijepom gotičkom minuskulom. Tekst je u potpunosti rekonstruiran i on glasi:

Hic est sepult(us) magnific(us) d(omni)nu)s iohan(n)es graph de f)range-panibus segnie veglie) modrusseq(ue) comes qui obiit XX die mensis novembris ann) o domini MCCCCXXXVI) requiescat in pace

Ploča je bila pačetvorinasta oblika i njene dimenzije bile su približno 126/ 220/ 21.5 cm .²³

Tko je naručio tu nadgrobnu ploču u budimskoj klesarskoj radionici? Bila je to zasigurno Ivanova supruga Katarina Frankopan. Ona ga je vjerojatno već pokopala na mjestu gdje joj je bio pokopan otac (Klis ?). Ipak, željela je taj grob obilježiti pločom koju je on svojim staleškim položajem zaslužio. Pripadao je rodu Frankopana, najistaknutijemu rodu hrvatskoga plemstva toga vremena. Obnašao je čast hrvatsko–dalmatinskoga bana koju mu je kralj oduzeo kao »buntovniku«, pa ta čast u tekstu nadgrobne ploče nedostaje. Ivan je kao ban po službi (ex officio) pripadao barunima. Među njih su se ubrajali i palatin, sudac kraljevske kurije, vojvoda Transilvanije i svi ostali kraljevi službenici.²⁴

Senj kao mjesto ukopa nije dolazio u obzir zbog stava njegove braće koju su se svrstali uz kralja i čak pokušali prisvojiti nasljedstvo njenoga malodobnoga sina koje ga je slijedilo po ocu.

Ona prilikom narudžbe ploče nije mogla sagledati svoje nove materijalne mogućnosti. Zbog njih je ploča doživjela ovu sudbinu. Nije bilo sredstava za njenu dopremu. Ipak, njeni ulomci dokazuju stav i ponos jedne žene koja je unatoč svemu željela trajno obilježiti počivalište svoga muža, kraljevoga baruna Ivana Anža Frankopana.

22 Balogh, 1974, 32.

23 Engel, Lövei, Varga, 1983)1, 46, sl. 21–23.

24 Mažuranić, 1975, 44.

4. Barbara Frankopan

(Ozalj, ? — Mikulov, ?)

Kći Barbare Walsee i Nikole V. Ozaljskoga (†1456.). Osim nje imali su sina Bartola X. i Margaretu, opaticu reda sv. Dimitrija u Zadru.

Udali su je za Wilhelma od Liechtensteina, sina Christoph a II. (†1445.) koji je u Moravskoj posjedovao znatna dobra. Prigodom očeve smrti Wilhelm je još bio maloljetan. Glavni njegovi suparnici za imovinu bili su rođaci Johann, Heinrich, Christoph i Georg. Posjed je podijeljen g. 1452., nakon što su mladići postali punoljetni. Posrednik u tom poslu bio je uz ostale članove Ulrik Celjski. Wilhelmu je pripala polovica posjeda s gradom Nikolsburgom (Mikulov) i nekoliko utvrda. Među njima bio je Wilfersdorf koji je Barbara Frankopan dobila od svoga supruga u miraz. Ugarsko–hrvatski kralj Ladislav V. potvrdio joj je to ispravom od 15. listopada 1456. godine. Nakon nekoga vremena Wilhelm je prenio pravo posjeda ove utvrde na rođaka Heinricha koji mu je to platio iznosom od 2000 funti. U slučaju Wilhelmove smrti utvrdu su imali naslijediti Heinrich i njegovi potomci. Ne zna se je li Barbara u međuvremenu umrla i je li imala djece. Poznato je da je Wilhelm 1459. g. nazočio susretu njemačkoga cara i austrijskoga kralja Fridriha III. i češkoga kralja Jurja Podjebradskoga u Brnu. Na povratku kući u Nikolsburg, 12. kolovoza napale su ga nepoznate osobe, te ubile i zakopale njegovo unakaženo tijelo.²⁵ Nakon toga događaja Barbara je navodno poludjela i umrla.

O Barbari Frankopan i njenu životu u dalekoj Moravskoj znamo vrlo malo. Pretpostavljamo, da je smetala rođacima svoga muža u njihovim imovinskim pretenzijama. Stoga je lako povjerovati u istinitost podatka da je umrla pomračena uma.

5. Lujza Aragonska

(Napulj, ? — Modruš, 1489.)

Aloisia, Loisia, Aliuxia de Aragonia bila je kći Leonore, (kćeri napuljskoga kralja Alfonza V. / I. i Mariana Marciana, kneza od Rossana i vojvode od Sesse i

25 Zahvaljujem dr. Ivanu Miřniku za građu i podatke o Barbari Frankopan. Za pismo dr. Evelin Oberhammer, voditeljice arhiva i povijesne biblioteke Muzeja Liechtenstein u Beču. Također zahvaljujem za pre slike stranica Jakoba v. Falkea, *Geschichte des fürstlichen Hauses Liechtenstein*, 1868 — 1882, sv. I., 464 — 468.

Squillacea. Lujza je bila nećakinja kraljice Beatrice, kćeri aragonskoga kralja Ferdinanda, supruge ugarsko—hrvatskoga kralja Matije Korvina.²⁶

Njezini roditelji imali su šestero djece (sve same kćeri). Treća po redu Margari- ta bila je udata za vojvodu Vlatka Kosaču, a nakon njegove smrti udala se za Marka Loredana. Peta po redu udala se za Bernardina Frankopana.²⁷

Bernardin Frankopan upoznao ju je 1476. g., kada je kao član svite kralja Matije Korvina došao u Napulj po kraljevu zaručnicu Beatrice Aragonsku. Mladi dvadeset- trogodišnjak svidio se kralju Ferdinandu. 16. rujna 1476. g. odlikovao ga je Redom B. D. Marije sa zlatnim prstenom, na kojem je visio zlatni lav s bijelim krilima. U svečanoj povelji kralj je »slavio njegovo plemstvo, hrabrost i vrline«, te su mu priop- ćena pravila i dužnosti tog reda.²⁸

Bernardin se prigodom boravka u Napulju zagledao u kraljevu nećakinju prin- cezu Lujzu. U to vrijeme bila je ona još nedorasla djevojčica i do udaje trebalo je vje- rojatno koju godinu pričekati. Nije nam poznata godina njihova vjenčanja. U povije- snoj literaturi rubni datumi njihova zajedničkoga života postavljeni su između godi- ne 1481. i 1489.²⁹

Iz godine 1481. (25. srpnja) potječe darovnica izdana u Modrušu, kojom se Martinu Oštrehariću daruje selo Stubal s kaštelom u Modruškoj županiji. Lujza Aragonska je sudarovateljica, a navodi se kao »naša najdraža supругa.«³⁰

Obiteljski život odvijao se na području modruške utvrde. Modruški kastrum sa- stojao se od središnjega dijela s branič kulom, objektima za stanovanje i dnevni život vlasnika, njegovih dvorjanika i upravitelja grada. Uz taj središnji dio, sjeverni dio grada služio je najvjerojatnije za gospodarske potrebe, za smještaj pomoćnoga osob- lja, gradskih spremišta, radionica i objekte slične namjene. Drugi dio ograđenoga prostora koji se pružao južno na kosini pod glavnom branič kulom, mogao je po- služiti uz dnevne gradske potrebe i trgovačkim poslovima kao mitnica, za smještaj trgovaca, putnika i slično.³¹

Lujza Aragonska je vjerojatno taj stambeni prostor pretvorila u ugodan i udo- ban dom. Ona je tamo do g. 1489. rodila šestero djece, tri sina i tri kćeri. Kako su

26 Tijan, 1940, 64.

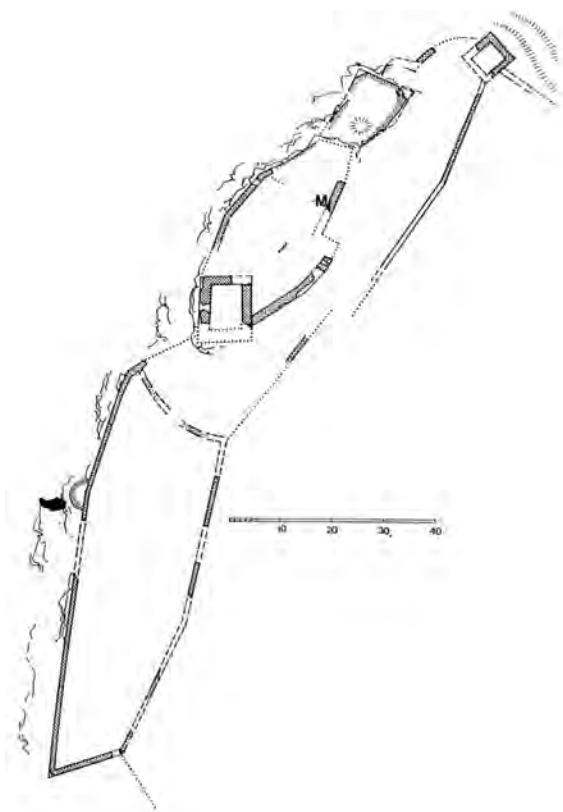
27 Klaić, 1901, 340, bilj. 322.
Ivić, 1928, rodoslovne tablice.

28 Klaić, 1901, 267.

29 Klaić, 1901, Rodoslovlje Krčkih knezova Frankopana...
Thallóczy–Barabás, 1913, index, 440.

30 Thallóczy–Barabás, 1913, 160, CLVIII.

31 Kruhek–Horvat, 1990)16, 112.

Kastrum Tržan s podgrađem, crtež dr. Zorislava Horvata u: Kruhek (Milan) — Horvat (Zorislav), 16/1901, 97, sl.8, presnimak.

muška djeca imala prvenstvo pri nasljeđivanju, u rodoslovljima su zauzimala prva mjesta, neovisno o tom je li koje žensko dijete rođeno prije njih. Zbog toga su u »Rodoslovlju Krčkih knezova Frankopana« navedeni prvo sinovi: Matija I. (br. 80), Krsto I. (br. 81) i Ferdinand (br. 82), a potom kćeri: Beatrice (br. 83), Marija Magdalena (br. 84) i Veronika (br. 85).³² Vjekoslav Klaić je među kćeri Lujze Aragonске uvrstio i Veroniku, vanbračno ili usvojeno dijete Bernardina Frankopana. Ona je vjerojatno rođena početkom drugoga desetljeća XVI. stoljeća. Udali su je za neplemića Grgura Štefkovića.³³ Knez Bernardin izdaje u Modrušu 1525. godine ispra-

32 Klaić, 1901, Rodoslovlje Krčkih knezova Frankopana ...

33 Prezime Štefković nije navedeno kod I. Bojničića, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, Nürnberg, Verlag von Bauer und Raspe, 1899.

vu u kojoj kaže: »da mi bihomo dali Grguru Štefkoviću držati naš grad imenom Dubovac, s ovim načinom, da ga ima držati i uživati, ne dajući nam nijednog računa od njega, do te dobe doklje mu obećasmo s našu kćerju Veroniku. A sada mi očitujemo i znamo tim listom, da rečeni grad iskupljujemo i oslobađamo i v naše ruke vzesmo od rečenog Grgura Štefkovića; a rečenomu Grguru Štefkoviću za dotu...dajemo jedno selo imenom Vinicu..., u kom seli je ždribov 23... . A mi rečeno selo... dajemo i darujemo s našu dobru volju i našeg sina Krištofora.« Imanje ima uživati »on i njegov ostanak ki bude imal s našu kćerju Veroniku.«³⁴

Među kćeri nije uvrštena Ižota čije je postojanje potvrdio F. Šišić objavivši njeno pismo koje se čuva u arhivu u Košicama (R. Slovačka).³⁵

Lujza Aragonska javlja se posljednji put u frankopanskim ispravama sredinom 1489. g. Elizabeta, udova erdeljskoga vojvode Ivana Pongracza od Dengelega, ugovara zaruke svoga sina Matije s Marijom Magdalenom, kćeri Loisije Aragonske.³⁶

Lujza Aragonska je umrla 1489. g. Bernardin je tada imao trideset i šest godina i protivno običajima svoga vremena nije se više ženio. Pretpostavljamo da je svojoj ženi aragonskoj princezi podigao dostojan nadgrobni spomenik.

Knezovi Frankopani pokapali su se u franjevačkoj crkvi sv. Petra u Senju. Zbog turske opasnosti i izgradnje utvrde Nehaj, uz papinu privolu, porušene su u prvoj polovici XVI. stoljeća sve zgrade izvan senjskih zidina kao i crkva sv. Petra s franjevačkim samostanom. Unutar zidina izgrađena je nova crkva sa samostanom.³⁷

Na pročelje nove crkve ugrađeni su neki spomenici preneseni iz stare crkve. Ispod rozete nalazio se nadvratnik stare franjevačke crkve s glavama Krista, svetih Petra i Pavla i četiri evanđelista. S lijeve strane portala ugrađena je spomen-ploča s natpisom iz 1552. g. Na njoj su bili grbovi Ferdinanda I. Habsburškoga i kapetana Ivana Lenkovića. Uz Ferdinandov grb smještene su sa svake strane po dvije mramorne figure koje su se vjerojatno nalazile na grobu nekoga nepoznatoga člana obitelji Frankopan. Desno od crkvenoga portala nalazila se ploča sa znakovima staroga (zvijezda) i novoga frankopanskoga grba (lavovi) čiji su štit pridržavala dva anđela. Toj ploči pridodan je s lijeve strane kip sv. Franje, a zdesna kip sv. Antuna. S obje bočne strane nalazi se dekorativni rub nekoga nadgrobnoga spomenika s ukrasom palmeta spojenih viticama.

U svetišće nove crkve prenesena je nadgrobna ploča Ižote d'Este, supruge Stjepana II. Frankopana. »Možda je tom prilikom, a možda i kasnije ploča oštećena, pa

34 Mažuranić, pretisak, 1975, 269–270.

35 Šišić, 1904, 136–137.

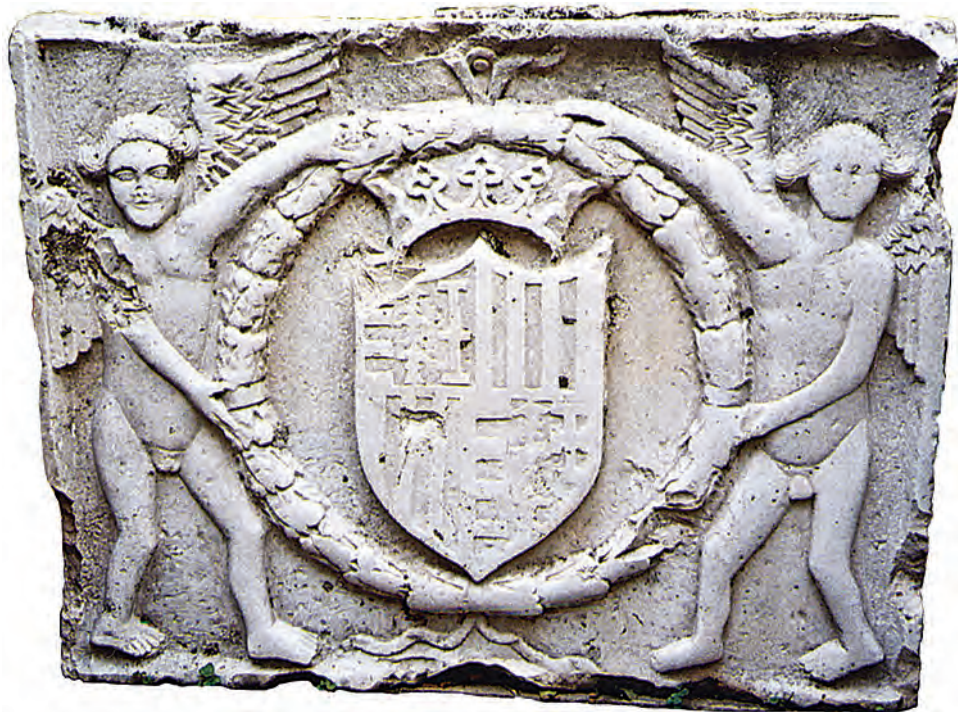
36 Thallóczy–Barabás, 1913, 188, CLXXXI.

37 Tijan 1940, 62, bilj. 43.

je danas sačuvan samo njen gornji dio i nepotpun natpis. Ali kako je Kukuljević za-
bilježio čitav natpis vjerojatno je donji, trošnji dio ploče odstranjen kod crkvene re-
stauracije 1888.«³⁸

Dr. Zorislav Horvat je također zamijetio da je Ižotina ploča skraćena. Ukazao je
na njen nekadašnji izgled usporedivši ju s nadgrobnom pločom porečkoga biskupa
Ivana iz 1457. g. koja se nalazi u Eufrazijevoj bazilici u Poreču.³⁹

Ploča s okrunjenim aragonskim grbom na štitu u vijencu koji drže goli anđeli,
nalazila se također u staroj crkvi sv. Petra. Prema Pavlu Tijanu po stilu i načinu izra-
de pripadala je drugoj polovici 15. stoljeća. Kruna nad grbom označuje vladarsku
obitelj pa bi po njemu grb mogao pripadati kneginji Lujzi, rođenoj princezi aragon-
skoj, udatoj za kneza Bernardina Frankopana.⁴⁰

Aragonski grb, oko 1491., odljev u Muzeju sakralne umjetnosti, Senj, snimila Marija Šercer.

38 Tijan 1940, 62, bilj. 43.

39 Horvat, 2002, 55–60.

40 Tijan 1940, 62, sl. 47.

Franjevačka crkva uništena je u Drugom svjetskom ratu pri bombardiranju Senja 1943. g. Od navedenih spomenika sačuvani su samo manji ulomci koji se čuvaju u Gradskom muzeju i u Sakralnom muzeju u Senju.

Aragonski grb sačuvan je u gipsanom odljevu u Sakralnom muzeju u Senju i u Gliptoteci u Zagrebu. Srećom, sačuvane su dobre fotografije Đure Griesbacha u fototeci HAZU, snimljene u vrijeme obilaska kulturnih spomenika grada Senja 1934. g.⁴¹

Ulomci spomenutih figura i reljef anđela s frankopanskim grbom uz odgovarajuće fotografije, bili su izloženi na velikoj izložbi priređenoj u Klovićevim dvorima povodom proslave stote obljetnice utemeljenja hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda.⁴² Diana Vukičević Samaržija pripisala ih je venecijanskomu majstoru Ghibertijeve škole. Skulpture je identificirala kao »dijelove sarkofaga Anža Ivana Frankopana (†1436.).«⁴³

Još jedan povjesničar umjetnosti pozabavio se ovim djelima. Predrag Marković u tekstu »Mramorni reljefi venecijanske radionice u Senju i krčki knezovi Frankopani«,⁴⁴ smatra, da je novi frankopanski grb s anđelima i s likovima svetih Franje i Antuna, pripadao sarkofagu Nikole IV. Frankopana (†1432.). »Grb je izveden po zamislima Giovannija i Bartolomeja Bona ali u izvedbi nekog od pomoćnika.«⁴⁵ Za četiri skulpture među kojima je i Marijino Navještenje navodi »kao jedino moguće ishodište« radionicu obitelji Bon a njihov nastanak određuje vremenom kraja 30–ih i početkom 40–ih godina 15. stoljeća.⁴⁶

Oba autora slažu se u tome, da su mramorne skulpture, reljef s frankopanskim grbom i kipovi svetih Franje i Antuna bili dijelovi sarkofaga. Mišljenja sam, da su oni, osim kipova svetih Franje i Antuna pripadali sarkofagu Lujze Aragonske. Pojedini stručnjaci postavljaju pitanje jesu li se članovi obitelji Frankopan pokapali u crkvi sv. Petra u Senju nakon 1469. g.⁴⁷ Te godine kralj Matija Korvin iz obrambenih razloga oduzima Frankopanima Senj i šalje vojsku pod zapovjedništvom Blaža Podmanickoga. Bernardin Frankopan u vrijeme smrti svoje supruge (†1489.) nije mogao naći sigurnije mjesto za ukop od Senja. Na kopnu su sigurnost ugrožavale stalne

41 Schneider (Artur), Proučavanje, popisivanje i fotografsko snimanje umjetničkih spomenika u Hrvatskom primorju, 1934., Ljetopis Jugoslavenske Akademije, Zagreb, 1935.

42 »Mir i dobro«, katalog izložbe održane od 12. siječnja do 23. travnja 2000.

43 Vukičević–Samaržija, 2000, 168.

44 Marković, 30)2006, 9–28.

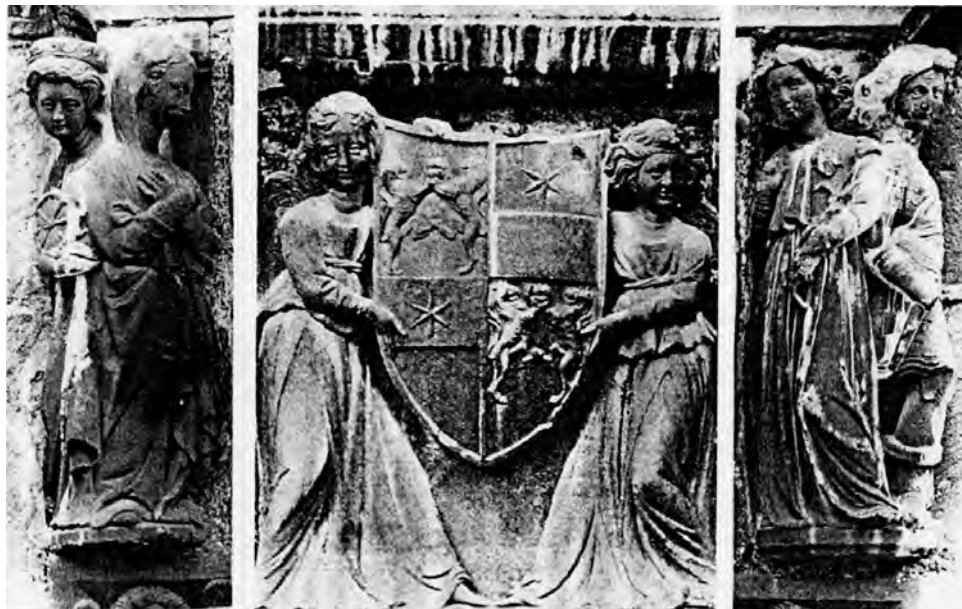
45 Marković, 2006, 22.

46 Marković, 2006, 22.

47 Horvat, 32)2005, 25.

provale Turaka. Osim toga, u Senju u crkvi sv. Petra bila je pokopana i njegova majka Ižota d' Este. Razumljivo je, da je u njenoj blizini želio pokopati i svoju suprugu.

Lujza Aragonska smještena je u sarkofag s oznakama koje su odgovarale staleškim obilježjima i dostojanstvu princeze koja je po rodu pripadala aragonskoj kraljevskoj kući. Ona je među svim ženama Frankopankama bila najvišega staleškoga roda.

Frankopanski grb s likovima iz prizora Marijina Navještenja i likovima Sv. Katarine Aleksandrijske i Sv. Jurja, oko 1491., iz kataloga »Mir i dobro«, Zagreb, 2000, kat. br. 301, presnimak.

Likovi ugaonih skulptura vrlo su promišljeno odabrani. Sveta Katarina Aleksandrijska (III. st.) bila je možda zaštitnica obitelji Marciano. Svetica je potjecala iz ugledne plemićke obitelji, a navodno je bila kraljevske krvi. Zbog toga je prikazana s krunom na glavi i atributom mučeništva (kotač sa šiljcima).⁴⁸ Sveti Juraj rimski, vojni časnik (III. / IV. st.) borio se sa zmajem kako bi spasio princezu koju je trebalo žrtvovati. Prikazan je u oklopu s mačem, simbolom svoga mučeništva.⁴⁹ Sveti Juraj

48 Leksikon ikonografije..., 1979, 324–325.

49 Leksikon ikonografije..., 1979, 308–310.

Sarkofag Mande Budrišić, početak 16. stoljeća, crkva Sv. Eufemije, Komrčar, Rab, snimio dr. Darko Ivančević.

bio je vjerojatno svetac zaštitnik obitelji Frankopan. Likovi Majke Božje i arkandela Gabrijela u prizoru Navještenja apoteoza su žene koja je rađanjem djece darivala život i osiguravala trajanje plemićkoga roda.

Pretpostavljamo da su se na užim bočnim stranama nalazili s jedne strane aragonski, a na protivnoj strani frankopanski grb. U kutove uzdužne prednje strane postavljeni su kipovi s prizorom Navještenja Marijina. Smješteni su na plitke osmerokutne postamente. Lijevo se nalazila Katarina Aleksandrijska s likom B. D. Marije. U desnom kutu nalazio se kip sv. Jurja s arkandelom Gabrijelom. U sredinu je možda smješten natpis. Poleđina sarkofaga je vjerojatno bila uza zid. Kipovi sv. Franje i sv. Antuna također su smješteni na osmerokutne postamente s profiliranim rubovima početka i završetka ploče uz koju su bili postavljeni. Dio su kompozicije nepoznata sadržaja. Oni se ne uklapaju u tematsku koncepciju toga sarkofaga. Podsjetila bih na sarkofag Mande (Magdalene) Budrišić iz obitelji knezova Žirskih. Nalazi se u trijemu crkve sv. Eufemije u Komrčaru na Rabu. Dospelila se na Rab 1486. g., a 1499. g. osnovala je Franjevački treći red za žene. Umrula je 1532. g. Prema oporuci pokopana je u sarkofagu koji je dala izraditi za života.⁵⁰ Sarkofag je neobično

50 Brusić, pretisak, 1990, 104, 105.

koncipiran. Na uglovima dominiraju anđeli stjegonoše, a sprijeda su u nišama smješteni likovi sv. Franje Asiškoga, Madone s djetetom i sv. Jelene Križarice. Lik sv. Franje vrlo je sličan po stavu i po draperiji habita liku senjskoga sveca.

Tko su bili majstori koji su izveli dekorativnu i likovnu opremu sarkofaga Lujze Aragonske?

Nakon smrti kralja Matije Korvina 1490. g. u Mađarskoj su nastale kaotične prilike. Brojni su se umjetnici, majstori kamenari i klesari, vraćali u Dalmaciju i Italiju obavljajući usput poslove koji su im se nudili. Neki od njih zadržali su se u Hrvatskom primorju. Za Bernardina Frankopana izradili su 1491. g. svetohranište za crkvu sv. Jurja u Hreljini i Madonu s djetetom za crkvu sv. Petra i Pavla u Bribiru. Po naredžbi nekih senjskih patricija nastao je iste godine reljef Prijestolja milosti, danas u senjskoj katedrali. U stubištu kuće u Vlatkovićevoj ulici 20 u Senju nalazio se reljef Madone s djetetom.⁵¹

Neki od tih majstora nastavili su raditi na otocima Rabu, Cresu i Pagu. Na Rabu je od 1490. g. djelovala radionica majstora Petra Trogiranina. On je 80-ih godina radio u Budimu i pripadao je majstorima likovnoga kruga Ivana Duknovića. U njegovoj radionici radili su kao pomoćnici jedan mletački i jedan zadarski klesar.⁵²

Ukrašavanje sarkofaga Lujze Aragonske izvedeno je oko 1491. g. Na tom poslu sudjelovalo je više majstora s više ili manje uspjeha. Najslabiji je reljef aragonskoga grba u lisnatom vijencu koji drže dva krilata putta. Njihove glave i neproporcionalno oblikovana tijela postavljena su frontalno dok su im noge kontrapostirane. Izduljene ruke s pruženim prstima pridržavaju vijenac. Lica su im izlizana, a kosa uvijena u uvojke. Na ramenima su pomno oblikovana krila. Stanje očuvanosti reljefa po kojemu je izrađen odljev, svjedoči o neprikladnom mjestu na kojem se nekoć nalazio.⁵³

Mnogo je uspješniji reljef s frankopanskim grbom. Nasmiješeni anđeli drže štit i radosno ga pokazuju gledateljima. Odjeveni su u lepršavu dvodijelnu odjeću čiji je gornji dio pritegnut pojasom. Donji dio odjeće prati njihov iskorak lepezastim naborima, a spojene noge zatvaraju tu skladnu kompoziciju.

Uspoređujući te anđele s likovima Navještenja Marijina, opažamo brojne sličnosti lica i odjeće. Primjerice, lice lijevoga anđela nalikuje licu Katarine Aleksandrijske kao i licu sv. Jurja. Glava desnoga anđela, po oblikovanju lica i kose, odgovara glavi arkandela Gabrijela. Draperija arkandelove odjeće na sličan način prati stav njegova lijevoga koljena. Jedino se Marijin lik izdvaja od ostalih. Po-

51 Šercer, *Djelatnost Giovaniija Riccija...*, 1990–2000., 179–214.

52 Fisković, 1987, 328.

53 Tijan, 1940, bij. 67, sl. 47.

stavljen je licem u profilu, pogleda usmjerena prema dolje, a ruku smjerno prekrizanih na prsima. Draperija odjeće pada u mekim ljevkastru oblikovanim naborima. Figura je iznimna po izvedbi. Ističe se posebnom izražajnošću figure i osobitom modelacijom odjeće.

Autor reljefa s aragonskim grbom pripada radioničkomu krugu Petra Trogirina. Možda je tomu nevještomu majstoru kao predložak poslužio nacrt Ivana Duknovića. On je sličnu kompoziciju uspješno izveo na pregradi svetišta i pjevališta Sixtinske kapele u Vatikanu.⁵⁴

Autore kipova iz skupine Marijina Navještenja i reljefa s frankopanskim grbom treba tražiti u krugu majstora »Mramornih Madona«. Kruna sv. Katarine Aleksandrijske s vijencem stiliziranih ljiljana podsjeća na krunu bibrirske Madone. Draperiju s lepezastim naborima nose i likovi sa svetohraništa iz Hreljina. Palmeta na plaštu Boga Oca na »Prijestolju milosti«, nalazi se na dekorativnoj traci u obliku ukrasne vitice. Smiješak i smirena vedrina lica značajke su bibrirske i senjske Madone s djetetom. Vedrinom i smirenošću zrače ugaone figure u sceni Navještenja. One međusobno komuniciraju, a nadnaravni čin Navještenja povezuje ih u jedinstvenu cjelinu. Na pokrovu sarkofaga nije bio isklesan lik pokojnice jer bi ga oci franjevci sačuvali i prenijeli u novu crkvu, kao što su učinili s nadgrobnom pločom Ižote d' Este.

6. Barbara Frankopan

(Otočac, ? — Bijela Stijena ?, 1504.)

Kći Jelene nepoznata roda i Sigismunda Frankopana, gospodara Otočca (†1489.). Barbara je imala sestru Doroteju, udatu za Stjepana kneza Blagajskog.

Barbaru su udali za Vuka Brankovića, titularnoga srpskog despota (oko 1438. — 16. IV. 1485.). Naziv »Zmaj Ognjeni Vuk« dobio je radi svoje smionosti u borbi s Turcima. Nakon dolaska Matije Korvina na hrvatsko–ugarsko prijestolje (1459.) pomogao mu je da se domogne češkoga prijestolja. Kralj ga je za njegove zasluge nagradio 1482. g. posjedima u Slavoniji. Darovao mu je mjesta Komogovinu, Gradišku, Ozelsko i druga dobra. S Barbarom nije imao djece, ali se o njoj osobito brinuo i iskazivao joj »veliku nježnost i ljubav.«⁵⁵

54 Búzás, 2001, 85, sl. 71.

55 Ivić, 1914, 15.

Za slučaj da ga ona nadživi, želio ju je materijalno osigurati. Stoga joj je, uz prethodno kraljevo dopuštenje, 3. svibnja 1482. darovao utvrdu Bijelu Stijenu s područjem Totuševina gdje je bilo više od stotinu sela.⁵⁶

»Despotica Barbara«, kako su je zvali za života njezina muža, doista je nadživjela svoga supruga. Nakon njegove smrti (1485.) nastavila je živjeti na dvoru u Bijeloj Stijeni, koji je navodno bio raskošno uređen.⁵⁷

Godine 1494. ili 1495. udala se za jajačkoga bana Franju Berislavića Grabarskoga (? — 1517.). O njihovu desetogodišnjem braku nema podataka. Kada joj se zdravstveno stanje pogoršalo, Ivaniš Korvin, boraveći u Zagrebu, 24. veljače 1504. prenio je na Barbaru Frankopan, udovu despota Vuka Brankovića, udatu po drugi put za Franju Berislavića Grabarskoga, zakonito pravo na sve posjede koje je ranije uživao Vuk Branković. Među njima su Bijela Stijena, Rasohatar, Totuševina, Novi-grad i Gradica ili Gradiška s mnogim selima i trgovištima. Tri dana kasnije prenio je isto pravo na Franju Berislavića, muža Barbarina i na njegova sina Ivana.⁵⁸

Iz ove isprave saznajemo da je Barbara Frankopan u braku s Franjom Berislavićem rodila Ivana. Međutim, svi njegovi sinovi iz prvoga i drugoga braka umrli su prije njega.⁵⁹

»Barbara je bila veoma povezana sa svojim rodnim krajem. Crkvama u Rijeci i u Hreljnu poklonila je vrijedne pokaznice, a Gospinoj crkvi na Trsatu relikvijar, učinjen «na slavu Božiju i Pričistoj Bogomateri." Ne može se sa sigurnošću utvrditi vrijeme kada je prispio Barbarin zavjetni dar u Trsat, ali je nedvojbeno da je glavnina velikoga moćnika bila izrađena prije smrti njezina prvoga muža, kako to govori natpis »gospogja Barbara Despotica.«⁶⁰

Relikvijar Barbare Frankopan izniman je predmet zlatarskoga obrta, izveden od pozlaćenoga srebra, vis. 70 cm, šir. 43 cm, baza (oval) 25,5 x 20 cm.⁶¹ Sastoji se od podnožja i moćnika. Podnožje je sastavljeno od gotičke baze i drška izrađenoga od različitih renesansnih dijelova. Na tu konstrukciju položena je vodoravno izvijena grana ukrašena listovima akantusa. Ona završava ljudskim glavama na koje su zavarane figurice anđela. Oni razmahanim rukama pokazuju prema relikvijaru.

56 Ivić, 1914, 16.

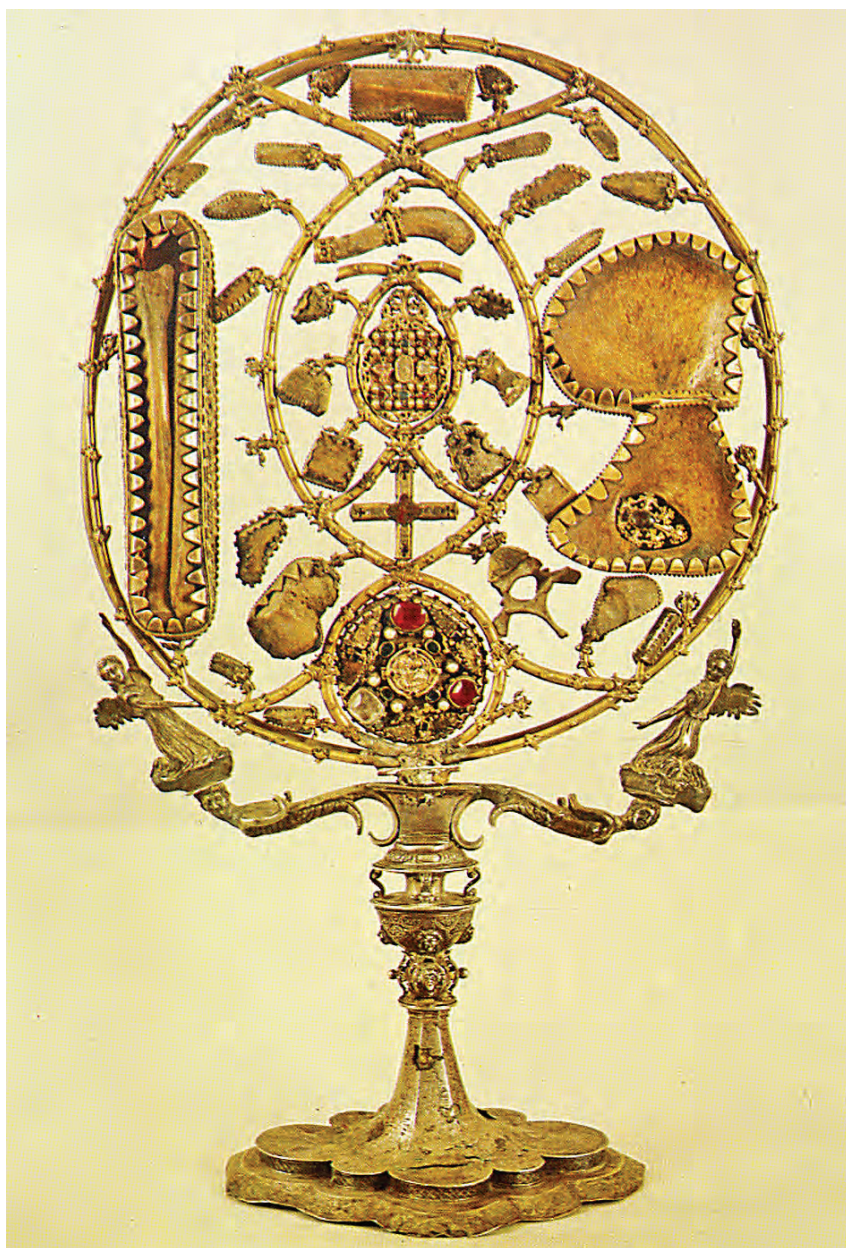
57 Enciklopedija Jugoslavije, 1980, 603, 694.

58 Kukuljević Sakcinski, 1885, 34.

59 Enciklopedija Jugoslavije, 1980, 603.

60 Hoško, 1991, 54.

61 Relikvijar je objavljen i obrađen u katalogu izložbe »Prošlost i baština Vinodola«, Hrvatski povijesni muzej, Zagreb, 1988, 140, kat. br. 214. Autor kataloške jedinice je dr. Ivo Lentić.

Relikvijar Barbare Frankopan, nepoznati majstori, gornji dio kraj 15. stoljeća, podnožje 15. stoljeće s dodatcima iz 1576. Riznica Franjevačke crkve Gospe Trsatske, iz kataloga »Prošlost i baština Vinodola«, kat. br. 214.

On se sastoji od nepravilnoga, probijenoga prozračnoga kruga izrađenoga od prepletenih procvalih grana. U njih su bile usađene moći 36 svetaca (četiri moći nedostaju). Moći su postavljene u okove s ćirilskim natpisima i navodima imena svetica kojima su pripadale. U sredini se nalazi jedna veća, a u njoj manja elipsa. U manjoj su moći sv. Teodora Tirona, a ispod njih relikvijar u obliku križa. Najveće su moći svetoga Bartolomeja (desno) i sv. Tirsa (lijevo). Na donjem rubu kružnice nalazi se Panaginica. To je bogato ukrašena okrugla posuda u čijem se središtu nalazi manja kutija s iskucanim likom Majke Božje s djetetom.⁶² U natpisima koji se nalaze na moćima sv. Bartolomeja, sv. Tirsa i Panaginice spominje se »gospogja despotica.« To znači, da ih je ona dala okovati u vrijeme dok joj je suprug despot Vuk Branković još bio živ (†1485.). Da se moći ne bi pogubile, trebalo im je izraditi odgovarajući prostor i okvir. Radi njihove preglednosti i prepoznavanja, zlatar se na dovitljiv način poslužio ikonografskom shemom Jeseova stabla. Među procvale grane uložio je, umjesto likova Davidovih potomaka (odnosno Kristovih predaka), svetačke moći. Taj ikonografski motiv javlja se u XII. stoljeću u Francuskoj i širi se postupno prema središnjoj Europi. U prikazu, stablo izrasta iz tijela starca Jeseja (oca kralja Davida), a u prepletenim granama nalaze se Kristovi predci i starozavjetni proroci.⁶³

Na bazi obnovljenoga podnožja nalazi se godina 1576. Te godine došlo je do promjena na postamentu. Je li se ranije na njemu nalazio lik Jeseja iz kojega je izrastalo stablo s propupalim granama — nismo u mogućnosti riješiti.

Osim svoje iznimnosti, moćnik nas uvjerava da je Barbara Frankopan bila boležljiva, veoma krhka i veoma pobožna osoba koja je vjerovala u djelotvornost svetačkih moći. Ona se za života vjerojatno nije mogla od njega odvojiti. Zbog toga ga je možda Franjo Berislavić tek nakon njene smrti, kao Barbarin dar, predao crkvi Gospe Trsatske.⁶⁴

Barbara Frankopan dala je izraditi dvije srebrne gotičke pokaznice od kojih se jedna čuva u crkvi Uznesenja Marijina, nekadašnjoj Zbornoj crkvi u Rijeci a druga u Hreljinu u župnoj crkvi sv. Jurja.

Riječka pokaznica na podnožju ima natpis: »Fecit Fieri hoc opus Magnifica Domina Barbara relicta condam inlustris Wok despot ad onorem Dei M489.«

Pokaznica se sastoji od bogato ukrašenoga osmerostranoga podnožja. Na njemu se nalazi stakleni cilindar s lunulom. S njegove lijeve strane postavljen je lik sv.

62 »Po svemu je vrlo vjerojatno, da je Panaginica depotice Barbare bila zapravo Panghiarion, to će reći posuda, u kojoj se čuvala panagia — blagoslovljeni kruh za podizanje.« Kniewald, 1935, 105.

63 Leksikon ikonografije..., 1979, 299.

64 Relikvijar je zbog njegova lošega stanja i zbog potrebe izlaganja vrlo temeljito i stručno restaurirala Maja Velicogna Novoselac, savjetnica i voditeljica Odjela restauratorskih radionica Muzeja za umjetnost i obrt.

Ivana apostola, a desno lik sv. Barbare. Gore u tornjić smještena je Madona s djetetom. Njena restauracija obavljena je u Beču između 1890. i 1910. g. Tada su joj pridodani mnogi neautentični dijelovi.⁶⁵

Hreljinska pokaznica je također vrlo kvalitetan rad.⁶⁶ Njena visina iznosi 64 cm, širina 20 cm, baza (oval) 19,7 cm. Vrlo su zanimljivi njeni likovni ukrasi. Lijevo od staklenoga cilindra s lunulom nalazi se lik arkandela Gabrijela, a zdesna pred nekom vrstom stalka stoji B. D. Marija. Gore u tornjiću stoji sv. Juraj koji kopljem probada zmaja. (Ti nas likovi ujedno podsjećaju na alegorijske likove sa sarkofaga Lujze Aragonske.) Pokaznica je također »dosta neukusno restaurirana«.⁶⁷ Prema dr. Ivi Lentiću rad je nepoznatoga srednjoeuropskoga majstora s kraja 15. stoljeća.⁶⁸

Nakon Barbarine smrti Franjo Berislavić preuzima neke predmete i dragocjenosti koje je Barbara pohranila na Medvedgradu kod rođakinje Beatrice Frankopan. Potvrdu o preuzimanju izdao je »in profesto Sanctae Trinitatis« 1505. g. Među tim predmetima nalazila se »una monstrancia magna cum omnibus attententiis«. U tom dokumentu spominje i svoga zlatara.⁶⁹ Pokaznica koja se spominje vjerojatno je hreljinska jer je riječka već 1489. g. darovana Zbornoj crkvi u Rijeci. Hreljinska pokaznica nalazila se isprva na »Gradini« u crkvi u sklopu nekadašnjega frankopanskoga grada. Dr. Dragutin Kniewald navodi da su obje pokaznice vrlo slične ali nisu iste.⁷⁰ Vjerojatno su ih izradile ruke istoga zlatara. Na donjem prstenu hreljinske pokaznice slova K W M izmjenjuju se s graviranim cvjetovima. Možda u njima treba tražiti ime toga darovitoga majstora.

Dr. Ivo Lentić smatra da Barbara Frankopan nije taj relikvijar darovala trsatскомu svetištu u današnjem obliku. On je nastao g. 1576. kompozicijom svetačkih moći u jedan veliki relikvijar s osmerolatičnom bazom i okruglim gornjim dijelom.⁷¹ Doista je točno, da je spomenute godine sastavljeno današnje podnožje. Ono se sastoji od gotičke baze i renesansnoga nodusa s krilatim anđelima koji dodiruju okrugli relikvijar. Gornji okrugli dio izrađen je po narudžbi Barbare Frankopan krajem 15. stoljeća. Dosjetljiv i darovit zlatarski majstor izradio ga je po ikonografskoj she-

65 Kniewald, 1936, 97–100.

66 Kniewald, 1936, 95–97.

67 Kniewald, 1936, 95.

68 Hreljinska pokaznica bila je na izložbi »Prošlost i baština Vinodola« 1988. g. Dr. Ivo Lentić dao je njen opis i obradu u kat. br. 228: »Monstranca Svetog Jurja«.

69 Kniewald, 1935, 106.

70 Kniewald, 1936, 99.

71 Katalog izložbe »Prošlost i baština Vinodola«, Hrvatski povijesni muzej, Zagreb, 1988, kat. br. 214, str. 141.

mi Jeseova stabla, pa je među rascvale grane smjestio Panaginicu i moći svetaca. Na taj način, Barbara je mogla s njima komunicirati, dodirivati ih, a vjerojatno i cjelivati. Podnožje toga relikvijara bilo je oblikovano na drugi način. Je li lik Jeseja sa stablom bio prisutan ili nije ne možemo utvrditi. Sigurno je, da je tijekom vremena došlo do nekoga oštećenja i da je 1576. g. izvršen popravak postamenta i drška.

Želju Barbare Frankopan da se relikvijar daruje trsatskomu svetištu izvršio je vjerojatno njen suprug Franjo Berislavić nakon njene smrti. Ta želja je doista imala svoju svrhu. Na relikvijaru se, uz ostale svetačke moći, nalazi i Panaginicu, svetinja koja u liturgijskom vjerskom smislu zaslužuje svoje mjesto u marijanskom svetištu na Trsatu.

7. Marija Magdalena Frankopan

(Modruš, 1481. (?) — ?)

Kći Lujze Aragonske i Bernardina Frankopana.

Po želji kraljice Beatrice, žene kralja Matije Korvina, zaručena je najstarija (po Kukuljeviću) kći Marija Magdalena s Matijom Pongraczom, sinom pok. erdeljskoga vojvode Ivana Pongracza.

Bračni ugovor sklopljen je u lipnju 1489. g. između Elizabete Pongracz, Ivanove udovice i Lujze Aragonske. Kralj Matija potvrdio je taj ugovor 23. lipnja 1489. u Budimu.⁷² Osim toga, kralj je obećao Mariji Magdaleni miraz u iznosu od 8.000 zlatnika. U ugovoru se navodi da će zaručke sprovesti u ženidbu kada djevojčica Marija Magdalena navrši devet godina. Tada će se u njihovoj slobodnoj prisutnosti proglašiti njihov brak.⁷³ Zaručnica dobija u miraz utvrdu Aljmaš u Erdelju.

Ivan (Janoš) Pongracz od Dengelega bio je sin Klare, sestre Janoša Hunjadija. Bio je rođak Matije Korvina koji ga je tri puta imenovao vojvodom Erdelja. U ispravama je nosio ove naslove: »vaivoda Transilvaniae, comes Siculorum, comes de Zolnok mediocris, comes Themesiensis, banus Zeweriensis«. (Vojvoda Erdelja, knez Sikula, knez srednjega Solnoka, knez Tamiški, ban Severinski). Posjedovao je utvrde: Létha, Diód, Almás i Küküllövar. Kralj Matija ga je 1476. poslao u Napulj

72 Thallóczy–Barabás, 1913., 188, CLXXXI.

73 »...extunc prenominat domine Elizabeth et Loisia inter prefatos eorum liberos presentem earum dispositionem teneantur et sint obligate effectui mancipare, et inter eos matrimonium per verba de presenti consummare.« Thallóczy–Barabás, 1913, 188, CLXXXI.

po zaručnicu Beatrice. Na svadbi je predstavljao kraljevu osobu. Sudjelovao je i na budimskoj svadbi, ali je nakon nekoliko dana preminuo.⁷⁴

Matija se spominje kao »banderiatu« (zastavni gospodin, u zakonskom članu 1498. g.). Bio je dužan u slučaju rata sudjelovati s propisanim brojem vojnika. Umro je vrlo rano. Već 1501. g. kralj Vladislav II. dodjeljuje njegove posjede Ivanišu Korvinu kao naknadu za vojvodstvo Opavu (njem. Oppeln, dio šleskoga teritorija) koje je darovao svomu bratu, češkomu kralju Sigisumundu.⁷⁵

Daljnja sudbina Marije Magdalene Frankopan nije nam poznata.

8. Beatrice Frankopan

(Modruš, 1482. — Varaždin, 1510.)

Kći Lujze Aragonske i Bernardina Frankopana. Odrasla je u Modrušu uz braću i sestre. Dobila je dobar odgoj. Kao dijete boravila je izvjesno vrijeme u Budimu, na kraljevom dvoru, uz rođakinju kraljicu Beatrice. Poprimila je način ponašanja i manire dvorske dame.

Njen otac Bernardin želio ju je dobro udati. Nakon smrti Matije Korvina 6. travnja 1490. u Beču, pomogao je stabilizirati politički položaj Ivaniša Korvina u Hrvatskoj. Kada je to postigao, potrudio se oko udaje kćeri za kraljevoga potomka.

Ivaniš Korvin (Budim, 1473. — Krapina, 12. listopada 1504.) bio je vanbračni sin Matije Korvina. Zbog nezgode u djetinjstvu hramao je na lijevu nogu. Odgajao ga je humanist Taddeo Ugoletti. Osim mađarskoga, znao je latinski, njemački i češki jezik.

Nakon zaruka, Beatrice i Ivaniš vjenčali su se u Modrušu u ožujku ili početkom travnja 1496. godine. U ime miraza Ivaniš je dobio utvrdu Bihać i Novi na moru. Nakon ženidbe boravili su dulje vrijeme u Bihaću. Tu im se rodila kći Elizabeta (Bihać, 1497. — Gyula, 1508.) i sin Kristofor (Bihać, 1499.— Krapina, 17. ožujka 1505.). Na svečanu proslavu sinovljeva krštenja, čak je i bosanski Skender paša Mihaloglu odaslao »sjajno poslanstvo s darovima«.⁷⁶

Ivaniš Korvin obnašao je čast hrvatsko–dalmatinsko–slavonskoga bana od 1495. do 1498. g. Zbog nesuglasica s kraljem Vladislavom II. smijenjen je, ali je ponovo postavljen za bana 1499. g. i tu je čast obnašao do smrti. Umro je iznenada. Nakon

74 Balogh, 2000, 37, 38.

75 Nagy, 1862, 447.

76 Kukuljević Sakcinski, 1885, 20–25.

jednoga rizičnoga sukoba s Turcima, kada je zamalo uhvaćen, dobio je groznicu. Uspio je doći do Krapine gdje je umro 12. listopada 1504. g.⁷⁷ Prema njegovoj želji pokopan je u pavlinskoj crkvi u Lepoglavi. Nadgrobnu ploču s likom oklopnika dao je izraditi i postaviti njemu privržen podban Ivan Gyulay 1505. g.

Beatrice je nakon smrti svog supruga naslijedila velike posjede. Vrijedi upoznati veličinu teritorija koji je bio pod njenom ingerencijom. U Hrvatskoj bilo je to čitavo Zagorje s gradovima: Krapina, Kostel, Tabor, Vrbovec, Lohor, Oštrc, Greben, Bela i Trakošćan. U Varaždinskoj županiji pripadali su joj gradovi: Vinica, Jurketinec i Varaždin. U Križevačkoj županiji: Kalnik, Vrbovec i Rakovec. U Zagrebačkoj županiji: Medvedgrad, Lukavec, Samobor, Lipovec, Jastrebarsko, Vukovina, Steničnjak, Vivodina i Ripač. U Primorju i njegovu zaleđu: Senj, Novigrad, Starigrad, Bag (Karlobag), Otočac, Prozor, Obrovac, Klitovac, Počitelj, Peć, Krupa, Japra i Belaj. K tomu su joj pripadale tridesetnice u Čakovcu i Murskom Središću. U Slavoniji pripadali su joj Morović, Čerević i Gorjani. U Ugarskoj i Erdelju gradovi: Kiseg, Požun, Komarno, Tata, Gyula (Đula), Šikloš, Salma, Bajmoc, Likova, Orava, Slavina, Strobkő, Šaroš, Kő, Lak, Hunjad i trgovišta: Dunatornya, Futak, Debrecen, Túr, Varšány, Halas, Sombok, Tök i Perbác, zajedno s rudama u Zvolenskom (Nowozolío). U Austriji: Rec i Križlag, u Štajerskoj: Ptuj, Radgona i Novigrad. U Kranjskoj: Brežice i Kostanjevica.⁷⁸

Ubrzo nakon suprugove smrti umro je mali šestogodišnji sin Kristofor (17. ožujka 1505.). Pokopan je uz oca u pavlinskoj crkvi B. D. Marije u Lepoglavi. Nakon dječakove smrti Beatrice je darovala samostanu niz predmeta koje navodimo zbog njihove zanimljivosti. To su: 1. srebrni svijećnjaci, 2. crveni plašt kralja Matije vezen zlatom kojega je nosio Ivaniš Korvin kao kraljević, 3. dva kaleža, 4. dvije kazule ukrašene biserom, 5. dragocjene ženske haljine za crkvene odore, 6. veliki križ za koji je Beatrice nabavila komade svetoga drva, 7. srebrna pozlačena kupa (pehar s ručkom i poklopcem), 9. srebrne pozlačene žlice, vilice i čaše.⁷⁹

Za osmogodišnju kćer Elizabetu zainteresirala se udovica pokojnoga palatina Stjepana Zapolje, Hedviga od Tješina (Cieszyn). Beatrica je 1505. g. sklopila s njom ženidbeni ugovor prema kojemu bi se Elizabeta, kada navrší 12 godina, udala za tada maloljetnoga Jurja Zapolju.⁸⁰

Beatrica je s kćeri Elizabetom otputovala u Erdelj, vjerojatno radi sređivanja svojih imovinskih prilika. Početkom 1508. g., na Sv. Tri kralja, piše pismo lepoglav-

77 Kukuljević Sakcinski, 1885, 35.

78 Kukuljević Sakcinski, 1885, 38, 39.

79 Kukuljević Sakcinski, 1885, 42, 43.

80 Kukuljević Sakcinski, 1885, 46.

skomu prioru Marku iz grada Lippe (županija Arad) da su ona i kći dosta dobroga zdravlja i da je svoje poslove sredila. Na sam Božić zaručila je svoju kćer s kraljevim peharnikom velmožnim gospodinom Mihajlom od Palovca (Pallóczy), odabravši ga za svoga sina. Nagovijestila je svoj brzi povratak kući.

Međutim, Elizabeta se razboljela i umrla tijekom 1508. g. Pokopana je uz »sjajan sprovod« u Gyuli (Đula). Beatrica je postala stjecajem okolnosti vrlo privlačna i bogata udavača bez djece, relativno mlada u dvadeset i sedmoj godini života. Sam kralj joj je savjetovao da se uda za markgrofa Jurja Brandenburškoga. Svadba je održana u Gyuli 21. siječnja 1509. g. Prema bračnomu ugovoru, sva su Korvinova i Beatricina obiteljska dobra pripala suprugu koji ih je vrlo brzo na lakomislen način potratio.

Pečat Beatrice Frankopan na ispravi izdanoj u Medvedgradu, 17. kolovoza 1504. HR HDA 653: Pavlinski samostan Remete, fasc.4 no.13.
Snimljeno u Središnjem fotolaboratoriju HDA

Ona se u međuvremenu razboljela i umrla je u Varaždinu krajem ožujka 1510. g. Uz nju su bili njen otac Bernardin i suprug Juraj Brandenburški.

Beatrica Frankopan bila je odvažna mlada žena koja je vodila brigu o svojim posjedima. Komunicirala je s ljudima, pisala pisma i izdavala isprave. Posjedovala je

vlastiti pečatnjak s kombinacijom frankopanskoga i Korvinova grba. Na otiscima na crvenom vosku vidi se štit sa dva sučelice postavljena okrunjena lava koji lome dva kruščića. Među njihovim nogama nalazi se manji štit s gavranom, heraldičkim znakom obitelji Korvin. Iznad glavnoga štita nalaze se inicijali B[eatrix] C[orvin]. Takav pečat visi na ispravi izdanoj u Medvedgradu, 17. kolovoza 1504. g. Tekst je pisan latinski. Beatrice Frankopan na molbu oca Marka, vikara remetskih pavlina, zabranjuje unaprijed točiti vino kod remetske crkve u pavlinskom vrtu u vrijeme crkvenih obreda.⁸¹

Pečat visi na vrpici, otisnut je u crvenom vosku i vrlo je dobro sačuvan. Promjer čašice: 48 mm, promjer pečata: 23 x 18)19 mm (Hrvatski državni arhiv, Remete 4, br.11, MODUL 34577).

Vrlo je zanimljiv njen grafički portret izrađen u drugoj polovici 19. stoljeća.⁸² Kao predložak vjerojatno je poslužilo nama nepoznato ulje na platnu. Prikazana je mlada žena do pasa s rukama naslonjenim na policu. U lijevoj ruci drži molitvenik. Na glavi je bijela kapa, sprijeda plisirana, navučena na čelo s duljim desnim krakom koji se spušta do pojasa. Odjevena je u tkanu odjeću s bogato vezenim rukavima. Oko vrata je dvoredna biserna ogrlica, ispod nje zvjezdoliki broš, a s oba ramena spušta se traka na kojoj visi odličje Reda B. D. Marije kojim je aragonski kralj Ferdinand odlikovao njenoga oca Bernardina u Napulju, 16. rujna 1476. godine. Prema opisu, Red B. D. Marije sastojao se od zlatnoga prstena u čijoj se sredini nalazilo poprsje B. D. Marije s

Beatrice Frankopan, nepoznati autor, drvopis, posljednja četvrtina 19. st, iz: Kukuljević Sakcinski (Ivan), 1885., presnimak.

81 Kukuljević Sakcinski, 1885, 35.

82 Za taj podatak zahvaljujem mr Marini Bregovac Pisk.

djetetom. Na prsten je ovješena vjenčić sa zlatnim lavom s bijelim krilima. S vjenčića vise dvije vrpce.⁸³

Podrobnije podatke o odličju nismo našli. Primjerak odličja koje je primio Bernardin nije sačuvan. Srećom, vidljiv je na grafičkom portretu njegove kćeri Beatrice Frankopan.

9. Elizabeta Pethö de Gerse

(? — ?, 18. prosinac 1513.)

Kći Nikole Pethewffyja de Gerse. Obitelj se doselila u Hrvatsku u vrijeme Ivaniša Korvina. U Zagorju su posjedovali utvrdu Bela a nakon 1539. godine proširili su svoja imanja, uz ostalo, i na Jurketinec i Ivanec.⁸⁴

Nije poznato kada su je udali za Nikolu VI. Frankopana Tržačkoga (1458. — 1523.). Djece nisu imali. Nikola VI. je u 35-oj godini života sudjelovao u bitki na Krbavskom polju 1493. godine i dospio u tursko zarobljeništvo. Borba za njegov otkup trajala je oko šest godina. Elizabeta je 1495. godine prodala utvrdu Samobor za 4.000 forinti.⁸⁵ Dubrovačka Republika nudila je 1497. godine 100 dukata za njegov otkup.⁸⁶ Kralj Maksimilijan I. naložio je njemačkim staležima u Freiburgu da izglasaju iznos od 2.000 forinti za otkup Nikole VI. Frankopana.⁸⁷ Čini se, da je tek ovaj iznos od 6.000 forinti bio dovoljan da se sužanj oslobodi iz zatočeništva.

Samobor se 1513. godine ponovo nalazi u posjedu Elizabete Pethö de Gerse. Ona ga 21. srpnja iste godine, pred Zagrebačkim kaptolom, sa svom ostalom pokretnom i nepokretnom imovinom, ostavlja svomu suprugu Nikoli VI. Frankopanu. Elizabeta umire 18. prosinca 1513. Pokopana je u Franjevačkoj crkvi na Trsatu. Suprug (†1523.) podigao joj je nadgrobnu ploču s prikazom ženskoga lika.

Ploča se nekada nalazila s desne strane oltara sv. Mihovila, dok je s lijeve strane bila nadgrobna ploča njenoga supruga Nikole VI. Frankopana Tržačkoga. Godine 1762. ploče su premještene uz oltar sv. Petra, pa je s lijeve strane smještena ploča Nikole VI., a s desne strane ploča Elizabete Pethö de Gerse.⁸⁸

83 Vidjeti bilješku 27.

84 Bojničić, 1899, 145.

85 Lopašić, 1892, 329, CVII, 1553.

86 Klaić, IV., 1982, 240.

87 Thallóczy–Barabás, 1913, 237, CCXXXIII.

88 Klaić, 1901, 348, napomena uz sl. 36.
Horvat, 32/2005, 43–45.

Ukupna dužina ploče iznosi 240 cm, širina 131 cm, širina ruba ploče 22 cm a širina natpisa sa zupcima 12 cm.

Ploča se sastoji od vanjskog ruba s natpisom koji je ukrašen zupcima i unutarnje ploče s likom pokojnice. Vanjski rub je izrađen od nešto svjetlije kamena od središnje ploče. Ženski lik je prikazan do koljena, a donji dio odjeće prekriven je s dva štita u obliku tarče (srednjovjekovni štitovi s utorima za naslanjanje koplja).⁸⁹ Na lijevom štitu nazire se frankopanski grb s dva lava koji lome kruh, dok je desni, na kojem se vjerojatno nalazio grb obitelji Pethö de Gerse, potpuno izlizan.

Natpis klesan lijepom, pravilnom kapitalom glasi:

HIC IACET HELISABET PETVHI CO (NSORS SPECTABILIS ET
MAGNIFICI DNI NICOLAI COMITIS DE FRANGE (PANIBVS VEGLIE

Nadgrobnna ploča
Elizabete Pethö de
Gerse (†1513.), u
Franjevačkoj crkvi
Gospe Trsatske.
Majstor je vjerojatno
pripadao radionici
Petra Trogiranina na
Rabu, snimila Ana
Lovaszi.

89 Kühnel, 1992, 225, 226.

Detalj donjeg dijela ploče i detalj glave s čipkom.

SEGNE MODR (VSIE COMITIS : Z ? : QVE OBIIT DIE XVIII DECEMBIS ANO MDXIII (: Z ? :)

(U riječi CONSORS slovo R umetnuto je u slovo O a u riječi DECEMBIS u slovo C upisano je slovo E).

Gore na unutarnjem rubu ploče nalazi se broj XIII.⁹⁰

Uzdužni rub ploče ukrašen je dvostrukim crtama poput znakova jednakosti.⁹¹ U kutovima gornjeg dijela ploče opažaju se jako izlizane anđeoske glavice. Ispod je luk ispunjen nerazgovijetnim ukrasom koji počiva na kapitelima kaneliranih pilastara, koji su u donjem dijelu ispunjeni.⁹²

Glava pokojnice leži na zaobljenom jastuku, s četiri manje kićanke na rubovima. Na glavi je veća kapa s resama koje su s obje strane vezane vrpcom. Ispod kape, uz čelo nazire se rub čipke. Lice je u potpunosti izlizano. Od gornjega dijela odjeće vidi se uz otvor ogrtača, vrpca vezana u mašnu. Pokojnica je odjevena u ogrtač podstavljen krznom zvan šauba (njem. Schaub⁹³), kojega su prostrani rukavi zavrnuti u široku orukvicu. Ruke su prekrížene. Desna ruka prekriva lijevu, a palac desne ruke je razmaknut. Rubovi ogrtača, poput dugih traka padaju prema dolje i razdvajaju dva štita.

Radoslav Lopašić vidio je krajem 19. stoljeća Elizabetinu ploču na Trsatu. Prema opisu ona nosi »odielo narodnog hrvatskog kroja..., poculicu na glavi zamotanu unakrst s ukusnim ukrasom za kosu...«.⁹⁴

Radmila Matejčić smatra da »gotička grobna ploča Elizabete Frankopanke u Zavjetnoj crkvi na Trsatu pruža podatke o odjeći strane aristokratkinje...«.⁹⁵ Ona je doista odjevena u raskošni ogrtač podstavljen krznom koji se vidi na manšeti rukava. To je zapadnoeuropska šauba koja nije vezana uz pučku nošnju toga vremena.

Ploča je bila kvalitetno izvedena, ali je nakon višestoljetnoga hodanja i stajanja po njoj uništena. Svi likovni detalji i ukrasi, anđeoske glavice, kapiteli pilastara, girlanda na luku, heraldičke oznake, detalji lica i odjeće ne mogu se više razaznati. Jedino je odlično sačuvan okvir s natpisom. Ploča ima dokumentarnu vrijednost i svjedoči o jednoj plemkinji koja se svojom upornošću izborila za slobodu svoga muža Nikole VI. Frankopana Tržačkoga.

90 Kukuljević Sakcinski, 1891, 280, br. 946.

91 Sličan ukras nalazi se na fragmentu friza s rozetama s budimske palače. Schallaburg–katalog izložbe, 1982, 288, kat. br. 191.

92 Sličnu obradu pilastara, s popunjavanjem donjega dijela, nalazimo na dovratnicima i doprozornicima palače Nimira na Rabu, kao i na Cresu i Pagu.

93 Šauba (njem. Schaub^e) je krznom podstavljen kaput s izrezom oko vrata bez kopčanja. Dva prednja krila nose se spojeno ili rastvoreno. Balogh, A suba, 2000, 166–169.

94 Lopašić, 1892, 331, 332.

95 Matejčić, 1963, 7, 8.

Ploča je izrađena u renesansnom stilu s ukrasima koji se u to vrijeme javljaju na građevinama na Rabu, Pagu i Cresu. Majstor je vjerojatno pripadao radionici Petra Trogirana (Rabljanina), a možda je ranije boravio i radio u Budimu.

Elizabeta Pethö de Gerse bila je član velikaške obitelji. Stoga njena odjeća odgovara načinu odijevanja njena staleža.

10. Apolonija Lang

(Augsburg, ? — Milano, 4. siječnja 1520.)

Odrasla je u Augsburgu u bogatoj patricijskoj obitelji. Roditelji su joj Margarita Lang rođ. Sultzer i otac Ivan Lang. Imali su osmero djece, četiri sina Matiju, Luku, Ivana i Marka te četiri kćeri Apoloniju, Otiliju, Reginu i Felicitas.⁹⁶

Sa sedamnaest godina dospjela je na habsburški dvor i kao dvorska dama svojom ljepotom i gracioznošću osvajala srca suprotnoga spola. Njen brat Matija Lang uspinjao se sve više na crkvenoj ljestvici, od biskupa Krškoga, preko imenovanja kardinalom, do položaja salzburškoga nadbiskupa. Kralj Maksimilijan I. vrlo ga je cijenio kao vještoga predstojnika svoje diplomatske kancelarije.

Apolonija Lang udala se 1503. g. u Innsbrucku za tirolskoga plemića Julijana Lodrona. Maksimilijan I. založio im je za 4.500 forinti dvorac i kotar Falkenstein, općinu Kirchheim i mitnicu u Obervellachu (Gornji Beljak). Rodila je kćer Anu Mariju. Godine 1510. ostala je udovica.⁹⁷

U travnju 1513. godine Apolonija Lang udaje se za Krstu Frankopana. Od Maksimilijana I. dobila je u miraz grofovije Pazin i Goricu.⁹⁸ Ona je pripadala rijetkim ženama svoga vremena, koja je u brak ušla s pravim i dubokim osjećajem ljubavi. O tome svjedoči i prsten koji je darovala Krsti s natpisom: »mit willen dyn eigen« (»svojom voljom tvoja«).⁹⁹

Krajem 1513. godine Maksimilijan I. započeo je rat s Mletačkom Republikom radi osvajanja Furlanije. Za zapovjednika njemačkih četa postavio je Krstu Franko-

96 Thode, 1992, 46.

97 Thode, 1992, 54.

98 Thode, 1992, 45.

99 Prsten je pronađen 1892. g. u mjestu Prata kod Pordenona. Kupio ga je povjesničar Henry Thode. Marom i upornošću uspio je otkriti da je taj prsten darovala Apolonija Lang suprugu Krsti Frankopanu. Dio njihova života sadržaj je povijesnoga romana: *Der Ring des Frangipani. Ein Erlebnis von Henry Thode*, Frankfurt/M, 1895.

pana koji je 5. lipnja 1514. godine zarobljen kod Gradiške (Gradischa) i ranjen u lice. Naoružanim brodom (fustom) prebačen je u Veneciju. Ljetopisac Marino Sanudo opisao ga je da je bio odjeven na njemački način, da je mlad, godina 32, lijep, visok i mršav.¹⁰⁰

Krsto Frankopan zatočen je u kuli Torreselle koja se izdizala nad oružanom Duždeve palače.¹⁰¹ S njim su bili još kapetani Jakob Rainer (Renier) i Bernard Rican (Rizzan). Nadzor nad njima imao je Zuan Antonio Dandolo, čija je obitelj bila u rodbinskim vezama s Frankopanima.

Osobito su zanimljiva pisma iz 1514. godine, sačuvana u prijepisima Marina Sanuda. To su pisma Krstina oca Bernardina, te supruge Apolonije, kao i Krstina pisma upućena njima i bratu Ivanu Franji (Ferdinandu). Pisma su pisana suzdržano jer pošiljatelji znaju da se ona čitaju, nadziru i prepisuju. Ona ujedno nose obilježja načina međusobnoga ophođenja članova plemićkih obitelji. Krsto u jednom od pisama ocu opisuje prostor kule u kojoj se nalazi. Kako je u njoj ranije bio zatočen vojvoda od Mantove, ona je uređena i opremljena sukladno njegovu staleškomu dostojanstvu.¹⁰²

Apolonija Lang zatražila je već u nekoliko navrata od nadzornika Torreselle da joj omogući posjet zatočenomu suprugu. Mletačka Republika je taj zahtjev uporno odbijala. Međutim, u siječnju 1517. godine Apolonija ih je stavila pred gotov čin. Došla je u Veneciju s pratnjom i smještena je u Dandolovu kuću u Calle delle Rasse. Svoj posjet duždu i Kolegiju, a potom odlazak u tamnicu jako je dobro izrežirala.

U njenoj pratnji bilo je oko šesnaest njemačkih trgovaca, članova Fondaca, zatim neki plemići, primjerice Ivan Kosača, Andrea Foscolo, upravitelj Torreselle Zuan Antonio Dandolo i drugi. U njenoj osobnoj pratnji bile su tri mlade djevojke (donzelle) odjevene na njemački način sa zlatnim kopicama na glavi i u haljinama od crnoga sukna. One su stajale jedna iza druge. Slijedila ih je jedna starija žena, liječnik, »maestro di casa« (upravitelj kuće) i na kraju Apolonija. Bila je odjevena u crnu svilu, a gornja haljina od crnoga atlasa rubljena je krznom kune zlatice. Vrat joj je ukrašavala teška zlatna ogrlica, a na glavi je bila kapa po njemačkom uzoru. Ušla je u Kolegij poklonivši se više puta duždu (Loredanu). Ispričavala se, što mu nije došla ranije odati počast, no kriva je bila velika zima. Došla je vidjeti svoga dragoga supruga, kojega bi posjećivala dva puta tjedno. Zahvaljuje se Signoriji što je udovoljila njenoj molbi. Potreban joj je savjet liječnika, pa bi željela da se pregled obavi u njegovoj nazočnosti. Spomenula je i jamčevinu za oslobađanje supruga u iznosu

100 Sanudo, 1863, 414.

101 Ljubić, 1880, 61.

102 Sanudo, 1863, 426.

od 50.000 dukata, koju će prikupiti u Veneciji. Sanudo je zabilježio svoj osobni dojam o Apoloniji kao ženi dostojanstvenoj i smjernoj, ljepuškastoj, malenoj i mršavoj. Nakon primanja u Kolegiju, Apolonija je s pratnjom posjetila muža. Iduće jutro se otkrilo da Apolonija nije napustila kulu Torreselle i da je ostala sa suprugom. Krsto Frankopan je tvrdio da je supruzi pozlilo, da je teško bolesna i zatražio je da dođu liječnici koji će obaviti pregled.¹⁰³

Apolonija je ubrzo iz zdravstvenih razloga otišla u lječilište Abano, ali je zamolila Kolegij da joj dopusti povratak u Torresellu.¹⁰⁴

U siječnju 1518. godine Sanudo uključuje u svoj dnevnik prijepis pisma Carskoga povjerenstva, koje je u ime Maksimilijana I. upućeno Kristoforu i Apoloniji, grofu i grofici Frankopan. Pismo je poslano iz Linza, 28. prosinca 1518. (!), (treba 1517.) i izražava carevu sućut zbog dugoga Krstina sužanjstva. Nada se, da će ubrzo oboje biti oslobođeni.¹⁰⁵

11. ožujka 1518. g. carevo povjerenstvo iz Innsbrucka ponovo upućuje u ime cara pismenu obavijest Krsti Frankopanu. Šalje mu novčano pismo na iznos od 500 forinti za njegovo teško i dugo sužanjstvo u kojem sudjeluje i njegova supruga.¹⁰⁶

U travnju iste godine Apolonija je zatražila dopuštenje od Kolegija za odlazak u kupke u Abano, uz uvjet da joj se omogući povratak.¹⁰⁷

Nakon njenoga povratka u Torresellu iskrsnule su nove nade za njihovo skoro oslobađanje. Stoga su početkom rujna na izbočini jednoga prozora, koji je gledao u smjeru otoka S. Giorgio Maggiore, dali uklesati natpis o duljini njihovog boravka u kuli. Marino Sanudo je također zapisao taj događaj, ali u skraćenom obliku. Nije naveo Apolonijin boravak u kuli. Vjerojatno nije želio da ta nevjerojatna dogodovština, kojom je jedna žena uspjela nadmudriti i izigrati slavnu, veliku i mudru Mletačku Republiku, uđe u njegove anale.¹⁰⁸

Danas se natpis ne vidi jer je prekriven drugom pločom.

On glasi:

.... F....L. INCHLVSO . QVA . IN TORISELa FINA TERZO ZORNO . DE . SETEMBRO . DEL . M . D . XVIII . IO . CRISTOFORO . FRANGEPANIBVS . CONTE . DE . VEGLIA . SENIA . ET . MODRVSA ET . IO . APOLONIA .

103 Sanudo, 1865, 4,5.

104 Sanudo, 1865, 17.

105 Sanudo, 1865, 31.

106 Sanudo, 1865, 35.

107 Sanudo, 1865, 35, 36.

108 Sanudo, 1865, 43.

CHONSORTE . DE . SOPRADITO . SIGNOR . CHONTE . VENE . FAR .
CHONPANIA . A . QVELO . ADI . XX .ZENAR M . D . XVI.¹⁰⁹ PERFINA .
SOPRA . DITO . SETEMBRO . CHI . MAL . E . BEN . NON . SA . PATIR . A
GRANDE . HONOR . MAY . POL . VENIR . ANCHE . BEN . NE . MAL . DE .
QVI . PER . SEMPRE . NON . DVRA¹¹⁰

(Od devetoga lipnja MDXIV bio sam (zatvoren ovdje u Torreselli do trećega dana rujna MDXVIII ja Kristofor Frankopan, knez krčki, senjski i modruški i ja Apolonija, žena spomenutoga gospodina kneza došla sam mu praviti društvo dana 20. siječnja MDXVI (treba MDXVII) do gore spomenutoga rujna. Tko ne zna podnositi zlo i dobro, ne može nikada doći do velike časti. A ni dobro ni zlo ne traje ovdje zauvijek.)¹¹¹

Boravak Krste Frankopana u Torreselli produžio se za još nekoliko mjeseci. Prema dogovoru Maksimilijana I. i francuskoga kralja Franje I., Krsto Frankopan je trebao biti izručen Francuzima, kako bi se iz španjolskoga zatvora mogao osloboditi vojvoda od Navarre.

Apolonija Lang je 2. siječnja 1519. zamolila Signoriju za dopuštenje da može ručati i večerati u Torreselli sa svojim »najdražim suprugom« pred njegov odlazak u Milano.¹¹² Marino Sanudo zabilježio je Krstin oprostaj od osoblja u kuli Torreselle. Zuan Antonio Dandolo dobio je na dar zlatni prsten s tirkizom i ugraviranim natpisom koji je Krsti bio toliko drag: »Spes mea in Deo est.«¹¹³ Također je zabilježen put Krste Frankopana prema Milanu sa zadržavanjem u Padovi, Vincenzi, Veroni i Brescii.¹¹⁴ U Milanu je zatočen u utvrdi poznatoj danas kao Castello Sforzesco.

Apolonija Lang pratila ga je u Milano nastojeći da bude u njegovoj blizini. Međutim, njeno zdravstveno stanje se sve više pogoršavalo. Kada je Krsto u listopadu 1519. g. uz dobro organiziranu pomoć uspio pobjeći iz utvrde, nisu joj se usudili prenijeti tu vijest. Umrla je 4. siječnja 1520. g. Pokopana je u kapeli u Novigradu kraj Kopra, gdje joj je postavljena nadgrobna ploča s natpisom.¹¹⁵

U vrijeme zatočeništva u Torreselli, Apolonija i Krsto Frankopan dali su 1518. g. u Veneciji tiskati kod tiskara Gregoriusa de Gregorio »Njemačko–rimski brevir«

109 Umjesto MDXVI treba MDXVII.

110 Ljubić, 1880, 61.

Zahvaljujem dr. Ivanu Mirniku na upozorenju na natpis i na preslikama teksta.

111 Thode, 1992, 132, 133.

112 Sanudo, 1865, 51.

113 Sanudo, 1865, 51.

114 Sanudo, 1865, 52.

115 Cihlar Nehajev, 2004, 123 — 128.

Grb Krste Frankopana (?) i obitelji Lang, iz: Thode (Henry), 1992, 141, presnimak.

(»Deutsch-römisches Brevier«). Od rijetkih sačuvanih primjeraka jedan se čuva u Sveučilišnoj knjižnici u Heidelbergu, a jedan u Narodnom muzeju u Budimpešti. »To je knjiga velikoga formata, tiskana lijepim gotskim slovima crveno i crno, ukrašena s deset drvoreza preko čitave strane, koje su izradili najslavniji mletački ilustratori tog doba.«¹¹⁶ Iznad predgovora nalaze se, jedan pokraj drugoga, grbovi Krste Frankopana¹¹⁷ i Langa od Wellenburga. Na velikom drvorezu na

116 Thode, 1992, 139.

117 Grb se sastoji od renesansnoga štita, podijeljenoga u četiri polja. Gore lijevo je osmerokraka zvijezda, desno frankopanski lavovi koji lome kruh, lijevo dolje je istokraki križ s izvučenim kutovima, a desno tri ljiljana. Iznad štita je kaciga okrunjena s dvije krune iznad kojih je perjanica. Uokolo štita je nakit lisnatih vitica. Prof. Marinka Mužar, u svom neobjavljenom rukopisu »Rezultati konzervatorsko—restauratorskih istraživanja u pavlinskoj crkvi B. D. Marije u Sveticama«, navodi uz ostalo i jedan neobičan nalaz. G. 2003., u jugoistočnom zidu svetišta, nađen je veći broj gotičkih spolija. Među njima su tri kamena oslikana heraldičkim znakovima koji odgovaraju grbu u »Njemačko-rimskom breviru« iz 1518. g. Oni su isprva bili ugrađeni u bočne strane gotičkoga prozora svetišta crkve. Autorica teksta pretpostavlja da je Krsto I. Frankopan, nakon bijega iz milanskoga zatočeništva i smrti svoje supruge Apolonije Lang, dao izgraditi zavjetnu kapelu B. D. Marije u Sveticama u razdoblju od 1520. do 1523. g. Najljepše zahvaljujem prof.

Krunidba Marijina s likom Krste i Apolonije Frankopan, iz Thode (Henry), 1992, 148–149, presnimak.

kraju knjige nalazi se prikaz Marijine krunidbe s likovima donatora Apolonije i Krste.¹¹⁸

U gornjem dijelu drvoreza nalazi se u sredini klečeći lik Marije sa sklopljenim rukama, okružen glavicama anđela. Krunu nad njenom glavom drže Bog Otac koji sjedi na prijestolju zdesna i Isus Krist koji sjedi s lijeve strane. Iznad krune je Duh Sveti u prikazu golubice. Lijevo iza Krista nalaze se ženski likovi, a desno muški likovi različite životne dobi.

U donjem dijelu drvoreza, s lijeve strane ispod svitka s natpisom *CHRISTOFORVS*, kleči muškarac sklopljenih ruku u oklopu, opasan s lijeve strane mačem. Glava je licem u profilu s dugom bradom, a kosu prekriva njemačka kapa. Ispred ok-

Marinki Mužar što mi je poslala tekstove rukopisa i dragocjene fotografije oslikanih kamenih spolija. Grb je objavila i Rosana Ratkovčić, *Zidne slike domaćega majstora u Zadobarju, Volavju i Sveticama, Starohrvatska prosvjeta*, III. serija, sv. 35)2008, 202, sl. 9. Tko je Krsti I. Frankopanu dodijelio grbovnicu s tim grbom, kada i kojim povodom zasada nije poznato.

¹¹⁸ Thode, 1992, 140.

lopnika je kaciga s perjanicom. Nasuprot njemu kleči žena sklopljenih ruku. Iznad nje je svitak s natpisom APOLONIA. Odjevena je u haljinu sa širokim rukavima, nabranom suknjom i ukrašenim ovratnikom. Oko vrata je jednoredna biserna ogrlica. Na glavi je kapa. Tlo je posuto cvjetovima, a pozadina je ukrašena grmljem i drvećem.

Apolonija i Krsto Frankopan prikazani su na ovom drvorezu, ne kao portreti već kao devotni likovi, koji simboliziraju donatore čijom je zaslugom tiskano to vrijedno crkveno djelo.

Portreti Apolonije Lang i Krste Frankopana nalaze se na krilnom oltaru u župnoj crkvi u Obervellachu (Gornji Beljak) u Koruškoj. Izradio ih je 1520. godine nizozemski slikar Jan van Scorel. On ih je osobno poznao. Krilni oltar je smješten u lijevom krilu poprečne lađe na visokom baroknom oltaru.¹¹⁹ Slika u sredini posvećena je Svetoj Obitelji. Na njoj su prikazani članovi obitelji Lang (Apolonijina braća i sestre). Na desnom krilu naslikana je Apolonija u liku svetice. Postavljena je u brdoviti pejzaž ispred jezera. Nježna je, krhka stasa, umiljata lica i raskošno odjevena. U lijevoj ruci drži rastvorenu knjigu, a u desnoj atribut mučeništva (klijesta). Na lijevom krilu prikazan je Krsto Frankopan u liku sv. Kristofora. Visok je i snažan, oslanja se desnom rukom na rascvjetano stablo. Na lijevom ramenu sjedi dijete Isus i maše ručicama. Svetac prolazi kroz vodu i gleda u nebo. Glava mu je obrasla gustom, kovrčavom kosom, na licu su brkovi i gusta brada. Odjeven je u kratki kaput pritegnut pojasom, a oko njega leprša ogrtač.

Crno–bijeli snimci ovih slika ne omogućuju njihovo reproduciranje. Ipak, dobro je znati da se u Koruškoj u župnoj crkvi u Obervellachu (Gornji Beljak) nalazi krilni oltar u čijim su svetačkim likovima prikazani Apolonija i Krsto Frankopan.

11. Katarina Frankopan

(? — ?, 1540.)

Kći Doroteje nepoznata roda i Ivana IX. kneza Cetinskoga, koji je poginuo 1493. godine na Krbavskom polju. Potječe od one frankopanske loze koja je pripadala knezovima od Cetina i Rmnja. Djed joj je bio Juraj I., sin Katarine Nelipić i Ivana VI. (Anža) Frankopana. Njen otac je imao trojicu braće: Andriju II., Nikolu VII. i Gregorija I., te sestru Doroteju. Gregorije I. bio je od 1503. godine nadbiskupom

119 Thode, 1992, 173.

kaločkim i bačkim. Katarinin brat Ivan X. (Franjo) bio je od 1530. godine nadbiskup kaločki, a obnašao je i čast biskupa egerskoga. Umro je u Požunu 1543. g.¹²⁰

Katarinu su udali za Gabrijela I. Perényija, kraljevskoga natkomornika koji je 1521. godine imenovan velikim županom ugočke i maramaroške županije.¹²¹

Obitelj Perényi potječe iz mjesta Perén koje se nalazi u blizini grada Košica (R. Slovačka) gdje se nekada nalazila njihova utvrda. Posjedi su im bili većim dijelom u nekadašnjoj županiji Abaujvár, ali i drugdje. U vrijeme kralja Sigismunda nagrađivani su barunskim službama palatina, tavernika, stolnika i drugima.

Članovi obitelji Perényi bili su promicatelji literature i umjetnosti. Katarinin suprug bio je zaslužan za izdavanje djela Janusa Pannoniusa (Ivana Česmičkoga), *Panegyricus in laudem Baptistae Guarini Veronensis*, Beč, 1512. Prvi izdavač toga panegirika bio je krakovski humanist Paulus Crosnensis, koji ga je posvetio kraljevskom nadkomorniku Gabrijelu Perényiju.¹²² O Gabrijelu Perényiju sačuvan je još jedan zanimljiv podatak. On je 15. svibnja 1526. sklopio ugovor o gradnji kuće u Budimu sa zidarom Nikolom iz Milana.¹²³ 29. kolovoza iste godine poginuo je na Mohačkom polju.

Njegova udovica Katarina Frankopan okupljala je na svom dvoru ljude humanističke naobrazbe. Među njima su tri Erazmova učenika: Benedikt Komjáthy, Gábor Pešti i Janoš Sylvester. Oni su nastojali od mađarskoga jezika stvoriti jezik ravnopravan latinskomu. Benedikt Komjáthy preveo je na mađarski jezik poslanice sv. Pavla apostola. One su tiskane kod Jeronima Vietora u Krakovu 1533. g. Troškove izdanja podmirila je Katarina Frankopan. Unutar teksta nalazi se drvorez s grbom obitelji

Frankopanski grb, drvorez u: Benediktus Komjáthy, *Epistolae Pauli lingua Hungarica donatae*, Krakow, Hieronymus Vietor, 1553. Presnimak iz: Rainer (Pál), 1987, 361.

120 Klaić 1901, *Rodoslovlje Krčkih knezova Frankapana...*

121 Nagy, IX, 1862, 226.

122 Schallaburg, katalog izložbe, 1982, 160, kat. br. 40.

123 Schallaburg, katalog izložbe, 1982, 604, kat. br. 721.

Frankopan. U baroknom okviru stoje dva sučelice postavljena lava uzdignutih repova. Prednjim šapama drže dva kruščića. To je prva knjiga tiskana na mađarskom jeziku zaslugom jedne Frankopanke. Zato joj je tiskar Jeronim Vietor na kraju uputio hvalospjev na latinskom jeziku.¹²⁴

Katarina Frankopan je iz bogate knjižnice svoga brata Franje (Ivana X.), kaločkoga nadbiskupa i egerskoga biskupa, posuđivala knjige i rukopise. Osim toga, sama je skupljala knjige, okupljala književnike i vodila je s njima učene rasprave. Podupirala je također one koji su izdavali knjige na raznim jezicima.¹²⁵

Umrla je 1540. g.

12. Isotta (Ižota) Frankopan

(Modruš, ? — Dovora, 13. rujan 1545.)

Najmlađa kći Lujze Aragonske i Bernardina Frankopana. Nakon smrti svoje supruge (†1489.), Bernardin se brinuo za brakove svoje djece. U utvrdi Drežnik, 22. siječnja 1492. g. Bernardin Frankopan i hrvatsko–slavonsko–dalmatinski ban Ladislav Egervári st. sklopili su ugovor o ženidbi svoje malodobne djece Ižote i Ladislava ml. Po ugovoru, zaručnica je u miraz dobila 6.000 forinti.¹²⁶ Ovaj događaj zbio se nakon pobjede kod Vrpila kraj Udbine. Čete Ivana IX. Cetinskoga, zajedno s banskim četama potukle su tursku vojsku koja se vraćala s plijenom i velikim brojem zarobljenika iz Donje Kranjske.¹²⁷ Vjerojatno je ovaj ženidbeni ugovor imao za cilj povezati obitelji Egervári i Frankopan.

Obitelji Egervári potječe iz županije Vaš. Prezime su dobili po utvrdi Eger koja je iz obrambenih razloga izgrađena na rijeci Zala. Svoj staleški uspon započeli su u 14. stoljeću. U 15. stoljeću, u vrijeme kralja Matije Korvina, Ladislav Egervári obnašao je čast hrvatsko–slavonsko–dalmatinskoga bana od 1477. do 1481. g. Za troškove obrane i za vjernu službu dodijeljena mu je utvrda Veliki Kalnik s gradom Brezovicom, Kmetnicom i više pripadajućih sela.¹²⁸

124 Rožić, (1908), 216.

125 Rožić, (1908), 217.

126 Kukuljević Sakcinski, 1885, 16.
Thallóczy–Barabás, 1913, 199, CXCI.

127 Klaić, 1982, 225, 226.

128 Nagy, IV, 1858, 10–11.

Glavni suparnici i protivnici obitelji Egervári bili su plemići Kaniški, koji su se nastojali domoći njihovih posjeda. Prilika im se pružila, kada su u ime kralja Vladislava II., 10. lipnja 1507. g., sklopili ugovor sa Stjepanom, sinom Ladislava Egervárijem ml. o trajnom usvajanju. Kada je Stjepan 1512. godine umro, na temelju toga ugovora njegovi su posjedi pripali Kaniškima.¹²⁹

Prema tim podacima može se zaključiti, da je Ižota s Ladislavom Egervárijem imala sina Stjepana. Suprug Ladislav vjerojatno je umro prije 1507. g. Zbog toga je uslijedio ugovor o trajnom usvajanju malodobnoga djeteta, a nakon njegove smrti usvajatelji su 1512. g. »osvojili« njegove posjede.

Bernardin Frankopan je nastojao Ižotu ponovo udati. Za supruga je odabran Stjepan V. Perenyi. Budimski kaptol je 5. rujna 1515. g. potvrdio njihov ženidbeni ugovor. Ižoti se daje u miraz posjed Dobranjiva (Dobra Njiva u županiji slov. Zvoilen, mađ. Zólyom), sa svim što mu pripada.¹³⁰ Bernardin i njegov sin Ferdinand obećali su dati Stjepanu Perénjiju 300 florena za troškove svadbe. Kao miraz daruju se popisane stvari: posuđe, odjeća, posteljina i drugi predmeti kućanske opreme koji potvrđuju visoku razinu načina života obitelji Frankopan. Na popisu se nalazi 10 pozlaćenih srebrnih pehara, 6

Lik plemkinje, Venecija, 16. stoljeće, iz: Vecellio's Renaissance Costume Book, Dover Publications, Inc., New York, 1977, 28, sl. 95, presnimak.

129 Vándor, 1994, 243, 244.

130 Thallóczy–Barabás, 1913, 300, CCC.

srebrnih vrčeva, jedna srebrna posuda za pranje nogu, 12 širokih srebrnih pladnjeva za posluživanje mesa, 10 srebrnih zdjelica i 24 srebrne žlice. Od ženske odjeće navode se ženske poculice (*vittas muliebres*) ukrašene s tri *gemme* (ukrasna kamena) i dragocjenim kamenjem. Od nakita spominje se dijadema zvana »našfa« (mađ. *násfa*) koja odgovara prilici (svadbi, prim. M. Š.) i njenu staleškomu položaju. Slijedi opis gornje odjeće (*tunicas principales*) ukrašene s tri draga kamena, dok su druge tri tunike jednostavnije izrade od vune, atlasa i od damasta. Četiri gornja ogrtača (šube)¹³¹ od pozlaćenoga venecijanskoga purpura, od kojih jedan ima podstavu od samurovine, drugi od hermelina, treći od raznovrsnoga krzna, a četvrti od odabrane kunovine. Slijede tri ljetne haljine od damasta i atlasa, potom pokrivači za postelje, jastuci za pod glavu, te ukrasi (čipke?) za postelju. Na kraju se spominju sagovi (tapete) za ugledni dom i konačno konji s kolima.¹³²

Stjepan Perenji i Ižota Frankopan mijenjaju 14. veljače 1518. godine utvrdu Dobranjiva (danas Dobra Niva, Slovačka) sa svime što joj pripada, s posjedima Stjepana Werböczyja.¹³³

Ludovik II. imenovao je Stjepana Perenjija 1525. g. glavnim peharnikom.¹³⁴ Ubrzo nakon toga Perenji umire. Prirodna smrt spasila ga je od sudjelovanja u bitki na Mohačkom polju, gdje je 29. kolovoza 1526. poginuo njegov stariji brat Gabriel.

U arhivu grada Košica čuva se pismo Ižote Frankopan, odaslano sucima i prisežnicima spomenutoga grada, u kojem piše: »iz naše utvrde Nagyhida, danas (!) godine Gospodnje 1526.« Obavještava ih o vijestima koje je primila od svog brata, o kraljevoj pogibiji, o namjeri »turskoga cara« da iduće godine osvoji ovo kraljevstvo. Navodi, uz ostalo, da će kraljevina Hrvatska, Slavonija i Dalmacija, k tomu županije Požega i Srijem (umjesto Sirmienses stoji krivo Simigensis) biti stavljene pod skrb i nadzor njezina brata. Potpisuje se kao »Isotha de Frangepanibus relicta magnifici condam domini Stephani de Peren.«¹³⁵

To pismo otkrilo nam je mjesto boravka Ižote Frankopan. Ona je udovica i prebiva u utvrđi »Nagyhida« (danas Vel'ka Ida u Rep. Slovačkoj). Dvorac (utvrda) postojao je u ruševnom stanju još u drugoj polovici 17. stoljeća. Građen je od kamena

131 Šuba je bila ogrtač ili kaput, s rukavima ili bez njih, podstavljen krznom dok se s vanjske strane nalazila brokatna svila ili neka druga tkanina. Imala je ovratnik od krzna i sprijeda krzneni rub. Kopčale su se do vrata. Nosili su je svi od kralja do služinčadi, s razlikom u vrsti materijala i kvaliteti krzna. Balogh, 2000, 166–169.

132 Thallóczy–Barabás, 1913, 303.

133 Thallóczy–Barabás, 1913, 316, CCCVIII.

134 Nagy, IX., 1862. 226.

135 Šišić, 1904, 136, 137.

na dva kata. Na drugom katu 1671. g. nalazili su se još prozori s kristalnim staklima, kojih na donjem katu više nije bilo. Dvorac, nekad udoban, imao je »palaču«, prostor za primanja i druge prostorije.¹³⁶

Sa Stjepanom V. Perenjijem Ižota je imala dva sina: Mihajla II. i Franju I. Mihajlo je bio veliki župan županije Zemplin (mađ. Zemplén). U građanskom ratu, koji je započeo nakon što su Turci zauzeli Budim 1541. g., Mihajlo je pristao uz Ferdinanda I. Habsburškoga. Poginuo je u boju kod Munkača 1557. g.¹³⁷

Franjo I. pristao je uz Isabelu, udovicu Ivana Zapolje. Habsburška vojska zarobila ga je 1557. g. Nakon višegodišnjega sužanjstva oslobođen je i vraćena su mu sva zaplijenjena dobra. Umro je 1562. g.¹³⁸

Ižota Frankopan udala se po treći put za Gašpara Šeredija (Serédi), 30. svibnja 1533. g.¹³⁹ Gašpar Serédi bio je vrhovni kapetan Gornje Mađarske. Bio je protestant i na njegovu zapovijed izvršene su pljačke i razaranja nekih pavlinskih samostana (Tokaj 1536., Regec 1537.), kao i prisvajanje nekih drugih dobara. G. 1549. kraljevski sud (curia regia) zatražio je povrat opljačkanoga imetka i odštetu u iznosu od 150 ugarskih forinti.¹⁴⁰

Ižota Frankopan umrla je u Davori 13. rujna 1545. g.¹⁴¹

13. Katarina Frankopan

(Ozalj, oko 1525. — Čakovec, 1562.)

Rođena je od majke Marije, kćeri Jovana Brankovića i oca Ferdinanda Frankopana (†1524.). Otac je bio od 1501. do 1508. g. biskup modruški, postavljen na tu funkciju po patronatskom pravu svoga oca Bernardina Frankopana. Katarina je imala brata Stjepana III. (oženjen Katarinom Eck de Hungersbach, †1577.).

Udali su je 1544. g. za tridesetogodišnjega Nikolu IV. Zrinskoga (1508. — 1566.) koji je u to vrijeme bio hrvatski ban (1542. — 1556.). Od Ferdinanda I. Habsburškoga primio je 12. ožujka 1546. cijelo Međimurje u ime naknade za troškove uložene za obranu zemlje, za uspjehe u ratovanju s Turcima, kao i za mnoge druge

136 *Urbaria et conscriptiones*, 2. sv. 1967. 473, 474. (Nagy Ida), 3. sv. 1970, 224, 225 (Nagy Ida).

137 Nagy, IX., 1862, 235.

138 Nagy, IX., 1862. 235.

139 Thallóczy–Barabás, 1913, 304.

140 *Documenta artis Paulinorum*, sv. 2. 1976, 309–311, sv. 3, 1978, 27–30.

141 Thallóczy–Barabás, 1913, 304.

Čakovec, 1671., Frangeš (Ivo), Povijest hrvatske književnosti, Nakladni zavod Matice Hrvatske — Cankarjeva založba, Zagreb–Ljubljana, 1987, 102, presnimak.

zasluge. U to vrijeme je čakovečku utvrdu nezakonito držao Petar Keglević. Zrinski ju je osvojio nakon dvomjesečne opsade.¹⁴²

Nikola Zrinski je, nakon ženidbe s Katarinom Frankopan, sklopio s njenim bratom Stjepanom III. ugovor o međusobnoj pomoći i nasljedstvu (1544.). U ugovoru je nabrojano šesnaest Nikolinih gradova i kaštela s pripadajućim posjedima: Zrin, Gvozdansko, Pedalj, Krupa, Novi, Mutnica, Jamnica, Lješnica, Kostajnica, Prevršac, Komogovina, Medvedgrad, Lukavec, Rakovec, Božjakovina i Pakrac. Godine 1550. Stjepan III. Frankopan obnavlja taj nasljedni ugovor i daje sestri Katarini darovnicu za gradove Ozalj i Dubovac u Pokuplju te Grobnik, Bakar i Hreljin u Primorju. Oporučnim pismom od 2. travnja 1562. Stjepan III. je obnovio svoja obećanja. To je učinio i pisanom oporukom 1572. g. Kada je 1577. g. umro bez potomstva,

142 Kalšan, 1992, 5.

svi njegovi posjedi i gradovi pripali su obitelji Zrinski.¹⁴³ S njim se ugasila loza ozaljskih knezova Frankopana.

Katarina Frankopan i Nikola Zrinski imali su trinaestero djece, pet sinova i osam kćeri.¹⁴⁴ Iako djeca pripadaju obitelji Zrinskih, rodila ih je jedna Frankopanka pa mogu biti dijelom našega interesa.

Evo njihova popisa:

1. Ivan II. (14. IX. 1545. — 1559.)
2. Jelena (11. II. 1546.), supruzi: Ivan Ország, Stjepan Balassa.
3. Katarina (30. IV. 1548.), supruzi: Franjo Thurzó, Mirko Forgách.
4. Juraj IV. (13. IV. 1549. — 4. V. 1603.), supruge: Ana d' Arco, Sofija Stubenberg.
5. Doroteja, Dorica (12. VI. 1550.),¹⁴⁵ suprug: Baltazar Batthány.
6. Krsto (10. VIII. 1551. — 1573.)
7. Uršula (22. VIII. 1552.), supruzi: Ivan Perényi, Nikola Banić (Bánffy).
8. Barbara (17. V. 1554.), suprug: Aleksandar Thurzó.
9. Margareta (10. VIII. 1555.), suprug: Nikola Hommonay Drugeth.
10. Ana (11. III. 1557.).
11. Vuk (2. X. 1558.).
12. Nikola (9. II. 1559. — 1605.).
13. Magdalena (8. I. 1561.), supruzi: Stjepan Teleki, Josip Thurn.

Djeca su se vjerojatno većim dijelom rodila u Čakovcu i tamo odgajala. Kćeri su se udavale uglavnom za članove ugarskih plemićkih obitelji (Ország, Balassa, Thurzó, Forgách, Batthány, Perényi, Bánffy i druge). Neke od njih udavale su se i po drugi put.

Katarina se bavila odgojem djece i podupirala je tiskanje knjiga. Povjesničari književnosti su ranije njoj pripisivali Molitvene knjižice koje je prema bilješkama Baltazara Milovca (†1678.) Katarina dala tiskati 1560. g.¹⁴⁶ Međutim, kada je u knjižnici franjevačkoga samostana na Trsatu prof. Šime Jurić g. 1967. pronašao »Raj

143 Kruhek, 1999, 14.

144 Nepotpuni popis djece, s datumima rođenja, objavio je Matija Mesić, 1866, 196, bilj. 1. Cjelovit popis nalazi se u Mapi: Grof Petar Zrinski (1621 — 1671) Hrvatskoga vojnoga učilišta Petar Zrinski, Zagreb, bez god. izd. (autor teksta prof. Hrvoje Strukić).

145 Kći Doroteja, Dora, Dorica udala se 1566. g. za Baltazara Batthyána. Smatrali su ga jednim od najobrazovanijih velikaša svoga doba. U Mađarskoj povijesnoj galeriji slika (Magyar Történelmi Képcsarnok) čuva se njen portret u cijeloj figuri, rad nepoznatoga slikara XVI/XVII stoljeće. »Főúri ösgalériák, családí arcképek a Magyar Történelmi Képcsarnokból«, (Velikaške galerije predaka, obiteljski portreti iz Mađarske povijesne galerije slika, Magyar Nemzeti Galéria, (Mađarska narodna galerija), 1988/2, Békéscsaba, 1988, katalog izložbe, 82, kat. br. C 8, sl. 48).

146 Rožić, (1908), 217.

Nikola Dešić, Raj duše, Padova, 1560., iz: Hoško (Emanuel), 1991, 83, presnimak.

duše« svećenika Nikole Dešića, riješena je zagonetka Molitvenih knjižnica. »Raj duše« tiskan je u Padovi 1560. g. kod Gratosia Perchacina. Nikola Dešić na posljednjoj stranici knjige bilježi, da ju je preveo »vjerno« s latinskog na hrvatski jezik. Pretpostavlja se da je Dešić bio kapelan na dvoru Katarine i Nikole Zrinskoga Sigetskoga. Tiskanje knjige potpomogla je Katarina što dokazuje naslovna stranica molitvenika. Ispod naslova nalazi se veća četvorina u koju je smješten četverodijelni štit. U gornjim poljima nalaze se osmerokraka zvijezda i frankopanski lavovi, dolje grčki križ s izvučenim uglovima i tri ljiljana.¹⁴⁷ Na štitu se nalazi kaciga s vizirom i lisnatim nakitom. Na kacigi su dvije krune. Jedna uska plemićka, a iznad nje habsburška kruna. U pozadini vijori vrpca s natpisom COGNOSCE TE IPSVM, a u njenim zavojima su slova: · K · C · D · F. Ovi inicijali imali bi se čitati: Katharina Comitissa De Frangepanibus.¹⁴⁸

Katarina je umrla u Čakovcu 1562. g. Nikola Zrinski oženio se Evom Rosenberg koja je tada imala

oko 26 godina. Vjenčali su se u Češkoj (Jindřichov Hradec). S njom je imao sina Ivana III. (1565. — 24. II. 1612.) koji je bio oženjen Marijom Kollowrath. Nakon Nikoline pogibije (1566.) njegov sin Juraj morao je posuditi novce »na potreboću, kada gospu Evu

147 Grb s istim heraldičkim znakovima nalazi se u Njemačko-rimskom brevijaru koji su Apolonija i Krsto I. Frankopan dali tiskati u Veneciji 1518. g. Iste heraldičke oznake nalaze se na kamenim spoljima nade-nim u pavlinskoj crkvi B. D. Marije u Sveticama prilikom konzervatorsko-restauratorskih radova 2003. g. Vidjeti bilj. 116.

148 Hoško, 1991, 81–86.

od Rosenberga, maćehu našu, zadovolismo onom sumom penez, ča je pokojni gospodin otac naš njoj zapisal, da joj se ima dati.«¹⁴⁹

Glava Nikole IV. Zrinskoga, uz svečani pogrebni obred, pokopana je 1566. godine u obiteljskoj grobnici u kompleksu pavlinskoga samostana u Svetoj Heleni. Tada je uz glavu pokopana i njegova prva žena Katarina Frankopan.¹⁵⁰

14. Ana Katarina Frankopan

(Bosiljevo, oko 1625. — Graz, 16. XI. 1673.)

Otac joj je bio Vuk II. Krsto Frankopan (1589. — 1652.), zapovjednik Karlovačkoga generalata (1626. — 1652.). Ženio se tri puta. Prva žena bila je Barbara Berislavić, druga Uršula Inhofer, a treća Doroteja, udova Paradeiser, rođena Haller de Hallerstein.¹⁵¹

Ana Katarina je kći Uršule Inhofer.¹⁵² Udala se za Petra Zrinskoga (Vrbovec, 6. VII. 1621. — Bečko Novo Mesto, 30. VI. 1671.). Vjenčali su se u Karlovcu 27. X. 1641.¹⁵³ a svadba se slavila u gradu Ozlju.¹⁵⁴

Rodila je četvero djece. Najstarija je bila Jelena Zrinska (1643. — 1703.). Udala se 1. ožujka 1666. za Franju Rákoczyja (1642. — 1676.). Godine 1682. udala se za Mirka Thökölya (1657. — 1705.). Nakon što je tri godine branila utvrdu Munkács (Munkač), koja je bila pod opsadom habsburške vojske, 1688. g. bila je prisiljena na predaju. Odveli su je u Beč i oduzeli joj djecu. Godine 1691. suprug ju je oslobodio zamjenom za neke carske oficire. Otišla je u Tursku i umrla u Nikomediji.

Drugo dijete bila je Judita Petronila Zrinska (1652. — oko 1700.). Sa šesnaest godina stupila je u Red zagrebačkih klarisa. Kasnije je postala nadstojnicom samostana.

Treće dijete bio je sin Ivan Antun Baltazar (1654. — 11. XI. 1703.). Godine 1670. poslali su ga kao taoca u Beč. Nakon očeva pogubljenja služio je u carskoj vojsci i postigao čin kapetana. Utamničen je 1684. g. i osuđen na doživotni zatvor jer se navodno povezao s ustanicima (kurucima). Umro je u Schlossbergu u Grazu.

149 Mesić, 1866, 197.

150 Vidović, 1997)98, 17, bilj. 15.

151 Klaić, 1901, Rodoslovlje Krčkih knezova Frankapana...

152 Mijatović, 1992, 74.

153 Hrvatski knezovi Zrinski i Frankopani..., katalog izložbe, Zagreb, 1971, 54.

154 Klaić, 1928, 95.

Četvrto dijete bila je kći Aurora Veronika (1661. — Celovec, oko 1683.). Kao desetogodišnjakinja uhićena je zajedno s majkom i odvedena u Graz. U veljači 1672. smještena je u samostan sestara uršulinki u Celovcu, gdje je umrla kao redovnica.

Ana Katarina Frankopan bila je vjerna suradnica svoga muža. Pomagala mu je i podupirala ga u gospodarskim i u političkim poslovima, osobito u vrijeme od 1664. do 1670. godine.

Nakon pobjede nad Turcima kod sv. Gottharda, umjesto očekivanoga nastavka rata za oslobođenjem od turske vlasti, sklopljen je sramotni mir u Vašvaru 10. kolovoza 1664. godine. On je bio povod nezadovoljstvu hrvatskih i ugarskih velikaša. Na njihovu čelu bio je Nikola Zrinski, palatin Franjo Wesselényi i ostrogonski nadbiskup Juraj Lippay. Kasnije su im se pridružili Franjo Nádasdy i Petar Zrinski.

Sredinom rujna 1664. Petar Zrinski poslao je svoju suprugu Anu Katarinu u Veneciju da započne pregovore s francuskim poslanikom, kako bi se obitelj Zrinski stavila pod pokroviteljstvo najmoćnijega europskoga vladara Ljudevita XIV.¹⁵⁵ Pregovori nisu doveli do konkretnih rezultata jer je Francuska trebala vremena za diplomatsko ispitivanje tijeka događaja.

G. 1664. obitelj Zrinski doživjela je veliki gubitak. U lovu, ranjeni vepar usmratio je Nikolu Zrinskoga. Vodstvo među urotnicima preuzeo je Petar Zrinski. On je 1665. g. postavljen za hrvatskoga bana. Slijedeće godine udao je kćer Jelenu za erdeljskoga kneza Franju I. Rákoczyja. Na taj način dobio je još jednoga protivnika habsburške vlasti.

U međuvremenu umro je ostrogonski nadbiskup Juraj Lippay (3. siječnja 1666.). Petar Zrinski u travnju sklapa tajni savez s palatinom Wesselényijem o otklanjanju opasnosti koja prijete kraljevini Ugarskoj i njoj pridruženim kraljevinama (čl. 31. Zlatne bule Andrije II. iz godine 1222.). Tomu ugovoru je pristupio nešto kasnije državni sudac Franjo Nádasdy. Krajem godine urotnici su se nastojali povezati preko erdeljskoga vojvode Mihajla Apafija s Turcima.

Palatin Wesselényi umire početkom 1667. g. Nakon toga dolazi do razmimoilaženja i osipanja među urotnicima. Novu potporu daje Petru Zrinskomu tajni savez koji je sklopio u rujnu 1667. g. s bogatim štajerskim velikašem Erazmom Tattenbachom. U to vrijeme stiže poražavajuća obavijest, da Ljudevit XIV. prekida i obustavlja svaku pomoć. Nakon bezuspješnoga obraćanja Poljskoj i Veneciji, ne preostaje mu drugo nego započeti pregovore s Turskom. Istodobno je bečka vlada doznala za urotu i došla u posjed važnih dokumenata. Jedan od velikaša koji je među posljednjima pristupio urotnicima, bio je Petrov šurjak Franjo Krsto Frankopan. On je, za-

155 Šišić, (1908), 27.

jedno s Petrom, radio na pripremama oružanoga ustanka. Kako je suradnja s Turcima zakazala, a saznali su da carska vojska kreće prema Međimurju, odlučili su u noći 13. na 14. travnja 1670. g. krenuti u Beč i izmoliti od kralja milost. Tu su uhićeni i nakon jednogodišnje istrage proglašeni su veleizdajnicima i osuđeni na smrt. Dne 30. travnja 1671. odrubljene su im glave u Bečkom Novom Mjestu.¹⁵⁶

Dan nakon muževljeva i bratova odlaska u Beč, stigla je vojska na čelu s generalom Spankauom i opljačkala grad u potpunosti. Kako je oboljela od kostobolje, zbog nemogućnosti kretanja tek je 15. srpnja, uz oružanu pratnju, napustila Čakovec. U Grazu je smještena isprva u nekoj gostionici, a potom u privatnoj kući. Oduzeli su joj poslugu i dali njemačku s kojom se nije slagala. Upućivala je pisma kralju Leopoldu, ministru Lobkowitzu i upozoravala ih na loše materijalno stanje, na izoliranost, na nedostatak odjeće i drugo. Vjerojatno je dvoru dosadila, osobito nakon izvršenja smrtne presude. U mjesecu veljači 1672. g. premještena je u samostan sestara dominikanki u Grazu, a Aurora Veronika prebačena je u Celovac (Klagenfurt) i smještena u samostan sestara uršulinki. Katarina je pomračena uma umrla u Grazu 16. studenoga 1673. g. Pokopana je u kripti crkve sestara dominikanki u Grazu.¹⁵⁷

Na književnom polju Ana Katarina je također iskušala svoje mogućnosti. G. 1661. tiskan je u Veneciji molitvenik džepnoga formata s naslovom »Putni tovaruš«. U predgovoru molitvenika Ana Katarina objašnjava razlog tiskanja te knjige — jer »... se skoro zmeda vsega Svita jezikov najmanje Hervackog ovo doba štampanih knjig nahodi...«. Stoga je iz mnoštva njemačkih čudorednih tekstova i tiskovina »...kakono Pčela z vnoгих rožic slast vzamši zibranimi pobožnostami napunih i napisah, da iz njih komu dopadu, jur pripravnu i gotovu, tim laglje slaju od meda slatkoću občuti.« Knjižicu je nasloвила »Putni tovaruš« — »Da po njih u ovoj suznoj dolini prohodećim čas kratkij, put srićnij i koristnij vćini se.« Preporučuje svim putnicima i kršćanima da na put svoj ponesu Tovarūša ovoga »... ni veliko njemu potribno mista ni konaka, ni u njemu veliko težine, zamudjenja, ni skerbi, ni triba na njega putujuć trošiti, skoznovati ali grustiti se, ništar drugo ne prosi nego da se u njega človik kako u jedno Duhovno Zrcalo nagleda i Boga moli.« Na kraju se obraća budućim vlasnicima molitvenika s molbom da joj ne zamjere na »falingama« nego da ih »prez špotanja, ogovora i osmihivanja ... isprave i poboljšaju«. Ovaj predgovor pisan u marketinškom, literarnom i jezičnom duhu 17. stoljeća nastao je u Ozlju, 1. kolovoza 1660. godine s oznakom G[rofica] F[rankopan] C[atharina]. Putni tovaruš doista je odgovarao potrebama tadašnjih čitatelja jer je do 1715. godine doživio još tri izdanja.¹⁵⁸

156 Šišić, (1908), 9–123.

157 Šišić, (1908), 133.

158 Šidak, 1971, 67, 75, 76.

Od osobitoga značenja je oproštajno pismo Petra Zrinskoga upućeno iz Bečkoga Novoga Mjesta, 29. travnja 1671. g. na ime »Moje najdraže gospe Hižne Tovarušice za sada udove Gospe Anne Catharine Grofinje Zrinske«. Pismo joj nije nikada uručeno. Suprug joj šalje svoj posljednji zbogom (valete) i moli za oprost. Pisac pisma je uništena i ponižena osoba kojemu je oduzeto sve što mu se moglo oduzeti. Jedina mu je nada svemogućí Bog pred čijim će se prijestoljem svi zajedno »u dike ve-kivečne« sastati. Šalje njoj i kćeri Aurori Veroniki Božji blagoslov.¹⁶²

O Ani Katarini Frankopan Zrinskoj nema sačuvanih uljenih niti grafičkih portreta. Mađarska povjesničarka umjetnosti Gizella Cenner Wilhelmb u svom tekstu o portretima Petra Zrinskoga¹⁶³ navodi njegov portret u cijeloj figuri pred šatorom s prizorom bitke u pozadini. Nalazi se u Mađarskoj povijesnoj galeriji (Magyar Történeti Képcsarnok) u Budimpešti. Potječe iz zbirke Lajoša Ernsta u kojoj se nalazio i jedan ženski portret Katarine Zrinske. Kako za njegovu autentičnost nije bilo dovoljno dokumentacije, djelo nije otkupljeno već je upućeno na dražbu.¹⁶⁴

Zaključak

Rod knezova Frankopana živio je u obiteljskim zajednicama u utverdama (kastelima) i palačama. Supruge su bile dužne rađati muško i žensko potomstvo preko kojega su se povećavali posjedi, pribavljala novčana sredstva i stvarale važne i utjecajne rodbinske veze.

Glava obitelji bio je muškarac. Ženu su mu odabirali roditelji, rjeđe on sam. Među rijetkima bili su Stjepan II. Frankopan, njegov sin Bernardin i Bernardinov sin Krsto. Žensku djecu već su vrlo rano ženidbenim ugovorima vezivali za zaručnike. Oni su često bili maloljetnici, a ponekad i u zrelijoj dobi. Primjerice Katarina Carrara svoju je dvogodišnju kćer Elizabetu zaručila za dvadesetčetverogodišnjega Fridriha Celjskoga, Lujza Aragonska je ugovarala ženidbu kćeri Marije Magdalene koja još nije navršila devet godina. Zaruke Marije Magdalene Frankopan i Matije Pongracza od Dengelega imale su se sprovesti u ženidbu kada djevojčica napuni devet godina. Tada će ih majke dovesti (suočiti) i bez prisile oni će vlastitim riječima potvrditi svoj brak. Beatrice Frankopan je svoju desetogodišnju kćer zaručila za Mihajla Palloczyja kojega je sama odabrala za svoga sina. Ta mlada ženska bića,

163 Šidak, 1971, 21, 23.

163 Cennerné Wilhelmb, 1970, 177–192.

164 Cennerné Wilhelmb, 1970, 180, bilj. 10.

zapravo još djeca, vrlo su rano izdvajana iz roditeljskih domova i odlazila u strane krajeve i obitelji gdje im sudbina nije uvijek bila sklona.

Njihov brak se materijalno osiguravao i uglavio ženidbenim ugovorom. Taj ugovor potvrđuje se na vjerodostojnom mjestu (*locus credibilis*) pred kaptolom, primjerice budimskim, zagrebačkim, senjskim i drugima. Time se pravno ozakonjuje njihov brak.

Kako naše žene Frankopanke pripadaju vremenu od druge polovice 14. do druge polovice 17. stoljeća, ženidbeni običaji obavljali su se isprva po tzv. običajnom pravu. Zbog pravne nesigurnosti kralj Vladislav II. Jagelović zatražio je od protonotara Stjepana Werböczyja da sakupi stare običaje. On ih je objavio 1514. g. u djelu: *Tripartitum opus consuetudinarii incltyi regni Hungariae*.

Prema Werböczyju, žena je punoljetna sa 16 godina, a muškarac s 24 godine. Ta odredba veliki je pomak u odnosu na ranije običajno pravo.

Nakon očeve smrti, ženskomu potomstvu, neovisno o broju muške djece, pripadala je četvrtina cjelokupnoga nasljedstva (*ius quartalicium*). Osim toga, one su imale po djevojačkom pravu (*ius capillare*), pravo na izdržavanje, odgoj i opremu iz očevine. Neudata djevojka imala je pravo na stan primjeren njenu staležu i pravo na izdržavanje. U slučaju udaje imala je pravo na opremu. Polazak u samostan smatrao se jednak udaji.¹⁶⁵

Žena koja se udavala dobila je miraz u novcu ili u posjedima. Elizabeta Frankopan dobila je u miraz, umjesto obećanih 32000 dukata, posjede Trsat, Bakar, Bribir u Vinodolu i polovicu otoka Krka, koje su zaposjeli grofovi Celjski.

Katarina Nelipić dobila je u miraz prilikom udaje za Anža Frankopana posjede svoga oca. Nakon očeve smrti sve joj je oduzeo kralj Sigismund.

Barbara Frankopan, kći Nikole V. Ozaljskoga, dobila je od muža Wilhelma Liechtensteina utvrdu Wilfersdorf kao uzdarje (*paraphernum*). Wilhelm je tu utvrdu založio rođaku Heinrichu za iznos od 2.000 funti.

Marija Magdalena Frankopan dobila je od Matije Korvina miraz u iznosu od 8.000 zlatnika, a od obitelji Pongracz utvrdu Aljmaš.

Beatrice Frankopan, prilikom udaje za Ivaniša Korvina, dobila je u miraz Bihać i Novi u Vinodolu.

Ižota Frankopan dobila je prilikom udaje za Ladislava Egervarya miraz u iznosu od 6.000 forinti. Nakon muževljeve smrti, on joj je vjerojatno isplaćen kao nagrada za bračnu vjernost.¹⁶⁶ Prilikom udaje za Stjepana Perenyija, Ižota je dobila u mi-

165 Dabinović, 1940, 361, 362.

166 Dabinović, 1940, 363.

raz utvrdu Dobranjiva i ponijela sa sobom bogatu opremu (allatura). Oprema se sastojala od skupocjenoga posuđa, nakita, odjeće, četiri ogrtača (šube) podstavljenih krznom, zatim od posteljine i sagova.

Petronili Zrinskoj, kada je stupila u samostan klarisa u Zagrebu, obećano je u ime materinstva 6.000 rajnskih forinti a isto toliko u ime očinstva. Taj novac vjerojatno nisu nikada primili niti ona niti samostan.

Miraz je mogao biti zakonski ili ugovorni. Takav je bio miraz Eve Rosenberg. Nakon pogibije Nikole Zrinskoga kod Sigeta, njegov sin Juraj IV. morao je posuditi novce da bi isplatio onaj iznos »ča je pokojni otac naš njoj zapisal.«

Po zakonu je miraz udovice baruna iznosio 100 maraka ili 400 forinti srebra. Udovici velikaša i plemića s više od 50 kmetskih selišta pripadao je u Ugarskoj miraz od 50, u Slavoniji 25 maraka, odnosno 200 ili 100 forinti a u Erdelju 66 forinti. Ako je posjed bio manji odmjerio bi se razmjerno njegovoj veličini.¹⁶⁷

Rimokatolička crkva nastojala se prilagoditi nekim praobičajima. Obje strane morale su biti sporazumne sa stupanjem u bračnu zajednicu. Njihovo očitovanje odvijalo se u crkvi u nazočnosti svećenika i dvojice svjedoka. Tridentski koncil (1545. — 1563.) propisao je za ženidbu točne zakonske odredbe. Određeno je da se ženidba valja sklapati pred zaručničnim župnikom te pred dva svjedoka (kuma).¹⁶⁸

Nekadašnji novčani iznos u obliku zaručničke kapare (signum subarrhationis) simboliziraju zaručnički prsteni koje si zaručnici uzajamno daruju.¹⁶⁹ Da zaručnički prsteni nisu bili samo znakovi kapare nego i znaci ljubavi, potvrđuje prsten Apolonije Lang darovan Krsti Frankopanu davne 1513. g.

Malo je žena Frankopanki uz koje se vezuje neka djelatnost ili povijesni događaj. Većina nam je ostavila svoja imena i nestala bez traga. Ipak, i one su svojim samozatajnim životima zaslužile našu pozornost i uvažavanje.

167 Dabinović, 1940, 363.

168 Novi katekizam, 1970, 461, 462.

169 Timon, 1909, 349.

Literatura

- BALOGH (Jolán), 1974, Későreneszánsz kőfaragóműhelyek, (Kasnorenesansne klesarske radionice), *Ars Hungarica*, 1974/1, Budapest
- BALOGH (Jolán), 2000, Az erdélyi vajda vára (Utvrda erdeljskog vojvode), *A régi magyar és európai művészet kincsei, (Blaga stare mađarske i europske umjetnosti)*, Budapest
- BOJNIČIĆ (Ivan), 1899, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, Nürnberg
- BRUSIĆ (Vladislav), 1990, *Otok Rab*, Zagreb, pretisak
- BÚZAS (Gergely), 2001, *Giovanni Dalmata Herkules kútja a Visegrádi királyi palotában (Herkulova fontana Ivana Duknovića u kraljevskoj palači u Višegradu)*, Budapest – Visegrád
- CENNERNÉ WILHELMB (Gizella), 1970, Zrinyi Péter arcképei, (Portreti Petra Zrinskog), *Folia archaeologica*, XXI, Budapest
- CIHLAR NEHAJEV (Milutin), 2004, *Vuci*, Zagreb
- DABINOVIĆ (Antun), 1940, *Hrvatska državna i pravna povijest*, Zagreb
- DOCUMENTA ARTIS PAULINORUM, 1976, sv.2, 1978, sv.3. *A magyar rendtartomány kolostorai, (Samostani mađarske redovničke provincije)*, Budapest
- ENGEL (Pál), LŐVEI (Pál), VARGA (Livia))1983)1, Zsigmond kori bárói siremlékeinkről, (O našim barunskim pločama Žigmundova vremena), *Ars Hungarica*, Budapest
- ENGEL (Paul), LŐVEI (Paul), VARGA (Livia), 1984, *Grabplatten von ungarischen Magnaten aus dem Zeitalter des Anjou-Könige und Sigismunds von Luxemburg, Acta Historiae Artium, Academiae Scientiarum Hungariae, tom. XXX, fasc. 1–2*, Budapest
- ENCIKLOPEDIJA JUGOSLAVIJE I., 1980, Zagreb
- FÓURI ÓSGALÉRIÁK, CSALÁDI ARCKÉPEK A MAGYAR TÖRTÉNELMI KÉPCSARNOKBÓL (Velikaške galerije predaka, obiteljski portreti iz Mađarske povijesne galerije slika), katalog izložbe, 1988, *Magyar Nemzeti Galeria (Mađarska Nacionalna Galerija)*, 1988/2, Békéscsaba
- FISKOVIĆ (Cvito), 1987, *Prilog poznavanju kiparstva i graditeljstva 15. i 16. stoljeća u Rabu*, Zagreb
- HORVAT (Zorislav), 2002, Sačuvani nadgrobni spomenici nekih Senjana i osoba značajnih za povijest Senja — u Senju i drugdje, *Senjski zbornik*, 29/2002, Senj
- HORVAT (Zorislav), 2005, Pregled sačuvanih nadgrobnih ploča Krčkih knezova Frankopana, *Senjski zbornik*, 32/2005, Senj

- HOŠKO (Emmanuel), 1991, *Na vrhu trsatskih stuba...*, Rijeka
- HRVATSKI KNEZOVI ZRINSKI I FRANKOPANI, 1971, katalog izložbe povodom 300-godišnjice pogibije Petra Zrinskoga i Frane Krste Frankopana 30. travnja 1671., Povijesni muzej Hrvatske, Arhiv Hrvatske, Zagreb
- IBLER (Mladen) — STRČIĆ (Petar), 2000, Hrvatsko-skandinavske veze u prvoj polovici XV. stoljeća (Ivan VI. Frankapan i Erik VII. Pomeranski), *Starine HAZU*, knji. 61, Zagreb
- IVIĆ (Aleksa), 1928, *Rodoslovne tablice srpskih dinastija i vlastele*, Novi Sad
- IVIĆ (Aleksa), 1914, *Istorija Srba u Ugarskoj od pada Smedereva do seobe pod Čar-nojevićem (1459 – 1690)*, Zagreb
- KALŠAN (Vladimir), 1992, *Zrinski u Međimurju (1546 – 1671)*, katalog izložbe, Čakovec
- KLAIĆ (Vjekoslav), 1901, *Krčki knezovi Frankapani, knj. I., od najstarijih vremena do gubitka otoka Krka (od g. 1118. do g. 1480)*, Zagreb
- KLAIĆ (Vjekoslav), 1901, *Povijest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka XIX. stoljeća*, II/2, Zagreb
- KLAIĆ (Vjekoslav), 1982, *Crtice iz hrvatske prošlosti*, Zagreb
- KLAIĆ (Vjekoslav), 1982, *Povijest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka XIX. stoljeća*, IV, pretisak, Zagreb
- KNIEWALD (Dragutin), 1935, Trsatski relikvrij despotice Barbare Frankopanke, *Croatia Sacra*, Arkiv za crkvenu povijest Hrvata, 9, 10, Zagreb.
- KNIEWALD (Dragutin), 1936, Naše gotičke pokaznice, *Croatia Sacra*, Arkiv za crkvenu povijest Hrvata, 11, 12, Zagreb
- KRUHEK (Milan), 1999, Posjedi i gradovi obitelji Zrinskih i Frankopana, *katalog izložbe*, Hrvatski povijesni muzej, Zagreb–Wien
- KRUHEK (Milan) — HORVAT (Zorislav), 16)1990, Castrum Thersan et civitas Modrussa, povijesni i topografski pregled, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, Zagreb.
- KUČINIĆ (Viktor), 1939, *Veronika Desinička u svjetlu historije*, Zagreb
- KUKULJEVIĆ SAKCINSKI (Ivan), 1885, *Beatrica Frankopan i njezin rod*, Zagreb
- KUKULJEVIĆ SAKCINSKI (Ivan), 1891, *Nadpisi sredovječni i novovjeki na crkvah, javnih i privatnih sgradah itd. u Hrvatskoj i Slavoniji*, Zagreb
- KÜHNEL (Harry), 1992, *Bildwörterbuch der Kleidung und Rüstung*, Stuttgart
- LESIKO Nikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva, 1979, Zagreb
- LOPAŠIĆ (Radoslav), 1892, Spomenici tržačkih Frankopana, *Starine JAZU*, XXV, Zagreb

- LJUBIĆ (Šime), 1880, Nadpis Krsta Frankopana i njegove žene Apolonije u Mlecima, *Vjestnik hrvatskoga arheološkoga društva*, god. II., Zagreb
- MAHNIČ (Katja), 2006, *Srednjeveški ženski pečati*, Ljubljana
- MAPA — GROF PETAR ZRINSKI (1621 — 1671) HRVATSKOG VOJNOG UČILIŠTA PETAR ZRINSKI s.a., Zagreb
- MARKOVIĆ (Predrag), 2006, Mramorni reljefi venecijanske radionice Bon u Senju i krčki knezovi Frankopani, *Radovi Instituta povijesti umjetnosti*, 30/2006, Zagreb
- MATEJČIĆ (Radmila), 1963, *Nošnja Rijeke i njene okolice*, Rijeka
- MAŽURANIĆ (Vladimir), 1975, *Prinosi za hrvatski pravno–povijesni rječnik I.*, pre-tisak, Zagreb
- MESIĆ (Matija), 1866, *Život Nikole Zrinskog sigetskoga junaka*, Zagreb
- MIJATOVIĆ (Anđelko), 1992, *Zrinsko–frankopanska urota*, Zagreb.
- MIR I DOBRO, umjetničko i kulturno naslijeđe hrvatske franjevačke provincije Sv. Ćirtila i Metoda, 2000, *katalog izložbe*, Zagreb.
- NAGY (Ivan), 1858, *Magyarország családai czimerekkel és nemzetrendi táblákkal, IV., (Obitelji Mađarske s grbovima i rodoslovnim tablicama)*, Pest
- NAGY (Ivan), 1862, *Magyarország családai czimerekkel és nemzetrendi táblákkal, IX.*, Pest
- NOVI KATEKIZAM, 1970, Zagreb
- PEIĆ — ČALDAREVIĆ (Dubravka), 1998, Heraldička ostavština grofova Celjskih na području sjeverne Hrvatske, *Zbornik međunarodnog simpozija »Celjski grofje«*, *Stara tema nova spoznaja*, Celje
- PROŠLOST I BAŠTINA VINODOLA, 1988, *katalog izložbe*, Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb
- RAINER (Pál), A Frangepán család címerváltozatai a XIV.–XVI. században, 1987. (Inačice grbova obitelji Frankopan od XIV.–XVI. stoljeća), *Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei, (Saopćenja muzeja Veszpremske županije)*, 18, 1986, Veszprém
- RATKOVIĆ (Rosana), 2008, Zidne slike domaćeg majstora u Zadobarju, Volavju i Sveticama, *Starohrvatska prosvjeta*, III. serija, sv. 35/2008, Zagreb
- ROŽIĆ (Ferdo), 1908, Neoteta baština, *Posljednji Zrinski i Frankopani*, Zagreb
- SANUDO (Marino), 1863, *Rapporti della Republica Veneta coi Slavi Meridionali, Brani tratti dei diarii manoscritti, Arkiv za povjestnicu jugoslavensku i starine*, knj. VI., Venecija

- SANUDO (Marino), 1865, *Rapporti...*, *Brani tratti...*, *Arkiv za povjestnicu jugoslavensku i starine*, knj. VIII, Venecija
- SCHALLABURG '82, Matthias Corvinus und die Renaissance in Ungarn, 1982, *Katalog des Niederösterreichischen Landsmuseums*, N. F. Nr. 118, Wien
- SCHNEIDER (Artur), 1935, *Proučavanje, popisivanje i fotografijsko snimanje umjetničkih spomenika u Hrvatskom primorju*, 1934, *Ljetopis JAZU*, Zagreb
- SUFFLAY (Milán), 1907, *A Nelpicsék hagyatéka*, Turul, *A Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság Közleménye*, (*Priopćenje Mađarskoga heraldičkoga i genealoškoga društva*, sv. 25, Budapest
- SZABO (Gjuro), 1929, *Kroz Hrvatsko Zagorje*, Knjižara Vasić i Horvat, Zagreb
- ŠERCER (Marija), 2000, *Djelatnost Giovannija Riccija i njegovih pomoćnika na području Hrvatskoga primorja*, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 38, 1999/2000, Split
- ŠIDAK (Jaroslav), 1971, *Nekoliko hrvatskih pisama iz kruga oko Petra Zrinskoga*, *Kaj časopis za kulturu i prosvjetu*, god. IV, br. 9, Zagreb
- ŠIŠIĆ (Ferdo), 1908, *Posljednji Zrinski i Frankopani na braniku domovine*, *Posljednji Zrinski i Frankopani*, Zagreb
- ŠIŠIĆ (Ferdo), 1904, *Jedno važno pismo Ižote Frankopanske udate Perenyi*, *Vjestnik kraljevskog hrvatsko-slavenskog-dalmatinskog Zemaljskog Arkiva*, god. VI., Zagreb
- THALLÓCZY (Lajos) –BARABÁS (Samu), 1913, *A Frangepán család oklevéltára (Pismohrana obitelji Frankopan)*, II. 1454 — 1527 Budapest
- THODE (Henry), 1992, *Frankopanov prsten*, Doživljaj, Rijeka
- TIJAN (Pavao), 1940, *Grad Senj u povijesti i kulturi hrvatskog naroda*, *Hrvatski kulturni spomenici*, Zagreb
- TIMON (Ákos), 1909, *Ungarische Verfassungs- und Rechtsgeschichte*, Berlin
- URBARIA ET CONSCRIPTIONES, 1967, 1. sv. *Művészettörténeti adatok*, (Povjesnoumjetnički podaci), Budapest
- VÁNDOR (László), 1994., *Kanizsa története a honfoglalástól a város török alóli felszabadulásig*, (Povijest Kaniže od zauzeća domovine do oslobođenja grada od turske vlasti), *Nagykanizsa városi monográfia I. (Monografija grada Nadkanizse)*, Nagykanizsa
- VIDOVIĆ (Josip), 1997/1998, *Pavlini samostan u Šenkovcu*, *katalog izložbe*, Čakovec
- VUKIČEVIĆ — SAMARŽIJA (Dijana), 2000, *Srednjovjekovna umjetnost u franjevačkim samostanima, koji su pripadali provinciji sv. Ćirila i Metoda*, *katalog izložbe »Mir i dobro«*, Zagreb

Zahvale

Najljepše zahvaljujem prof. Ankici Pandžić, ravnateljici Hrvatskoga povijesnoga muzeja, što mi je omogućila snimanje građe, prof. Zori Gajski, bibliotekarki muzeja, što mi je pomogla u prnalaženju potrebne literature, te fotografkinji muzeja Ivani Mora Asić što je izradila presnimke.

Summary

By choosing fourteen women born into the Frankopan family or having joined the family through marriage, the author points out to marriage conditions for female children. Aggravating life circumstances of these immature children included the early age at which they were married, nine or twelve years of age, insufficient familiarity with the future husband, no acquaintance or knowledge of the future life environment and possibly of the language spoken there. The essential purpose of a female child was to reproduce and ensure posterity. A great number of births often led to premature deaths of women. Marriage conditions improved as late as 1514 with the publication of the *Tripartitum* written by Stjepan Werböczy.

The author of the paper establishes a relationship between individual women and art historical monuments. Tombstones are thus mentioned in the context of Katarina Nelipić and Elizabeta Petö de Gerse, whereas Lujza Aragonska is related to the supposed existence of her sarcophagus. Among Barabara Frankopan's gifts to certain churches her reliquary assumes special prominence. There is a beautiful and interesting love story between Apolonia Lang and Krsto Frankopan. Valuable insights have been made into the belongings of Ižota Frankopan, and the richness of her sister Beatriče, Ivaniš Korvin's widow, is witnessed by the jewellery depicted on her portrait. Three Katarinas of the Frankopan family earned distinction by their publishing work. Ana Katarina, wife of Petar Zrinski, had a tragic life in imprisonment and isolation from which she was saved by death.

